

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

FACULTEIT TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

Bestrijding van drugsmokkel in de maritieme haven van Antwerpen

Kristof Olyslager

**Masterproef voorgedragen tot het bekomen
van de graad van:**

**Master-na-Master in de maritieme
wetenschappen**

Promotor: Prof. dr. E. Somers

Abstract

Deze masterproef behelst een onderzoek over de bestrijding van drugsmokkel via de maritieme haven van Antwerpen. De masterproef werd geschreven door Kristof Olyslager in het kader van de opleiding Maritieme wetenschappen (ManaMa) aan de Universiteit Antwerpen. Hier tracht ik een antwoord te vinden op mijn onderzoeksvraag, zijnde: Welke bevoegdheden en middelen hebben de diensten die werken binnen de haven van Antwerpen om drugsmokkel te bestrijden. En als bijvraag zoek ik een antwoord op de vraag of er verbeteringen mogelijk zijn. De masterproef is in hoofdzaak een beschrijvend onderzoek. Er wordt gekeken naar de rol van de douane, de federale gerechtelijke politie en het Openbaar Ministerie in de strijd tegen drugsmokkel. Om te beginnen wordt evenwel eerst stilgestaan bij de vraag wat drugs is en vervolgens wordt het wereldwijd probleem omtrent drugsmokkel geschetst. Tijdens het onderzoek werd in hoofdzaak gebruik gemaakt van literaire bronnen. Daarnaast hebben er ook gesprekken plaatsgevonden met personen van de Administratie der Douane en Accijnzen en het Openbaar Ministerie van Antwerpen om de theorie aan de praktijk te toetsen. Zo wordt dan uiteindelijk in het besluit vastgesteld of de maatregelen die worden genomen tegen drugsmokkel voldoende en efficiënt zijn.

Executive summary

This master thesis includes a study about the combat against drug trafficking through the maritime port of Antwerp. It is written by Kristof Olyslager in the context of an advanced master in maritime science at the University of Antwerp. This research will try to find an answer to the following question: Which operations are possible for the port services and which means do they possess to complete the combat against drug trafficking? Beside this I want to take a look and see if there are some improvements possible. Therefore we will take a closer look to the role of the customs, the federal police and the public prosecutor. To begin, we will first look at the definition of drug and take a look at the rest of the world. This research is mainly based on a study of literature. Beside this there were two interviews, one with a customs agent on drugs and the other with a public prosecutor on drugs. This way it was possible to test if the theory ends up in practice. At the end of this thesis was concluded if the measurements taken are sufficient to stop drug trafficking and if we can improve things.

Inhoudstafel

Abstract	2
Executive summary	2
Dankwoord	5
Inleiding	6
1. Verdovende middelen	8
1.1 Wat zijn drugs?	8
1.2 In welke misdrijven voorziet de wet?	10
1.3 In welke misdrijven voorzien de uitvoeringsbesluiten?	12
1.4 Wetgeving	13
1.4.1 Nationale regelgeving	13
1.4.2 Internationale regelgeving	14
2. Drugsmokkel, een wereldwijd probleem	15
2.1 Smokkel, wat en hoe?	15
2.2 De organisatie achter de smokkel	17
2.3 Achter de feiten	19
3. Smokkel	22
3.1 Bestanddelen van het misdrijf	22
3.2 Wie kan gestraft worden?	23
3.3 Welke straffen zijn voorzien?	23
4. Douane	26
4.1 Douane in de Europese Unie	26
4.2 Douane in België	28
4.2.1 Bevoegdheden van de douane	29
4.2.2 Invoeren van goederen	30
4.3 Douanestrafrecht	33
4.3.1 Algemeen	33
4.3.2 Onderzoeksbevoegdheden	34
4.3.3 Volgrecht	34
4.3.4 Zich documenten doen voorleggen	35
4.3.5 Visitaties	36
4.3.6 huiszoekingen	37
4.3.7 inbeslagname	39
4.3.8 Nationale samenwerking	40
4.3.9 Internationale samenwerking	40
4.3.10 Proces-verbaal	42

4.3.11 Vervolging van de misdrijven	43
4.3.12 Rechtsmiddelen tegen het vonnis	45
4.3.13 Bestrafing	48
4.3.14 Moreel element van het misdrijf.....	51
5. De federale gerechtelijke politie	52
5.1 De politie	52
5.2 Opsporingshandelingen.....	54
5.2.1 Algemene opsporingsmethoden	54
5.2.2 Bijzondere opsporingsmethoden	58
6. Openbaar Ministerie	62
6.1 Het opsporingsonderzoek	62
6.2 Het gerechtelijk onderzoek	63
7. Toetsing aan de praktijk	66
Conclusie	70
Bibliografie	73

Dankwoord

Een jaar lang aan je thesis werken doe je niet zonder hulp of steun van anderen, vandaar kort dit dankwoord.

Vooreerst wil ik mijn promotor, Prof. dr. E. Somers, bedanken om mijn masterproef te ondersteunen. Daarnaast wens ik ook nog enkele mensen uit het beroepsleven te bedanken. Vooreerst Norbertus Somers, hoofd van het drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen, voor het zeer uitgebreide interview en het toezenden van verschillende documenten. In die lijn wens ik dan ook Jan De Vos en Bert Verhoeven van de Administratie der Douane en Accijnzen te bedanken om mij in contact te brengen met de juiste personen. Ook substituut procureur des Konings Maarten Sobrie van de drugssectie bij het Openbaar Ministerie van Antwerpen wens ik te bedanken voor de tijd die hij kon vrijmaken voor een gesprek.

Verder zou ik ook mijn vrienden willen bedanken. In de eerste plaats mijn jaargenoten die hetzelfde lot toebedeeld waren en die er steeds voor mij en elkaar zijn geweest. Vooral het aanmoedigen op momenten dat het minder vlot ging, maar zeker ook de leuke ontspanningen tussendoor om alles tot een goed einde te brengen. Ook andere vrienden wil ik bedanken die niet in hetzelfde schuitje zaten, maar die toch af en toe polste hoe de thesis verliep en hun interesse toonde.

Tot slot wil ik mijn grootste dank nog toewijden aan mijn ouders, die me niet enkel dit jaar gesteund hebben, maar gedurende mijn ganse studies. Zeker ook om het voor mij mogelijk te maken om verder te studeren, op kot te laten gaan en tijdens de examens de nodige stressmomenten te ondergaan.

Antwerpen, 15 mei 2015

Kristof Olyslager

Inleiding

Deze masterproef behelst de complexiteit van de drugsmokkel via de maritieme haven van Antwerpen. In een geglobaliseerde wereld waar we vandaag in leven zien we ook steeds een toenemende handel. De verste uithoeken van de wereld zijn nu zonder problemen te bereiken. Alle kuststeden hebben een haven en gezien de lage kosten van het maritiem transport is dit een aantrekkelijk transportmiddel. Meer handel zorgt er dan ook voor dat veel verboden goederen kunnen worden vervoerd. Daarom speelt de internationale gemeenschap hard in op de controle van het transport.

In deze masterproef wordt dan gekeken naar de maritieme handel en de strijd tegen de drugsmokkel. Er wordt vooreerst gekeken naar de definiëring van verdovende middelen, de drugs. Vervolgens wordt stilgestaan bij de taak van de douane, de federale gerechtelijke politie en het Openbaar Ministerie.

De uiteenzetting van dit onderwerp is zowel actueel als relevant. Ze is actueel gezien de douane nog dagelijks geconfronteerd wordt met drugsmokkel. We zien dat smokkelorganisaties steeds vindingrijker worden en nieuwe technieken zullen aanwenden. Toch zal steeds beroep worden gedaan op maritiem transport om grote hoeveelheden drugs te smokkelen over een lange afstand. Ook het luchtverkeer komt in aanmerking, maar wordt beter gecontroleerd en is zo meer risicovol. Alle lading controleren van een vliegtuig is een beduidend minder ingrijpende taak dan alle lading te controleren van een containerschip. De moderne schepen kunnen zulke grote hoeveelheden containers vervoeren dat ze nooit allemaal gecontroleerd kunnen worden. De douane blijft inzetten om vooral risicovolle routes in het oog te houden, maar de pakkans blijft geringer dan bij het luchtverkeer. In deze zin blijft de drugsmokkel een actueel probleem. Dit onderwerp is ook relevant omdat het een impact heeft op zeer veel mensen. Eens de verdovende middelen de buitengrenzen van de Schengenzone voorbij zijn, kunnen ze immers relatief eenvoudig verspreid worden over de rest van Europa. De volksgezondheid komt hiermee in het gevaar, wat een probleem is voor iedereen. Daarnaast is dit relevant voor de ganse wereld en niet enkel voor Antwerpen. Zoals reeds aangegeven is de Schengenzone hierbij van belang. De haven van Antwerpen kan dan nog de beste beveiliging hebben die er bestaat, als een andere haven in de Schengenzone niet functioneert, komen de drugs zo toch Europa en België binnen.

Deze masterproef is opgebouwd uit zes delen. In een eerste deel wordt omschreven wat moet verstaan worden onder verdovende middelen. Wat zijn drugs? Er wordt dan dieper ingegaan op de wetgeving die bestaat rond drugsdelicten en er wordt gekeken naar de drugsdelicten die de wet voorziet. Zo zullen we zien dat het belangrijkste misdrijf voor dit onderzoek is:

*“Zonder voorafgaande vergunning van de minister van Volksgezondheid mag niemand, onder bezwarende titel of om niet, verdovende middelen **invoeren**, uitvoeren, vervaardigen, in bezit hebben, verkopen of te koop stellen, afleveren of aanschaffen.” (art. 11, §1 KB 31 december 1930)*

In het tweede deel wordt gekeken naar het fenomeen van drugsmokkel op wereldniveau. Het is een wereldwijd probleem en een probleem dat al voor een zeer lange tijd aan de gang is. Er wordt dan ook gekeken naar het feit dat goed doordachte en georganiseerde bendes vaak achter deze smokkeloperaties zitten en het vaak de kleine loopjongen is die gepakt wordt. Ook de innovatie van de organisaties komt aan bod.

In het derde deel wordt even stilgestaan bij het misdrijf van smokkel. De bestanddelen van het misdrijf komen aan bod, alsook wie gestraft kan worden en wat deze straffen zijn.

Het vierde en meest omvangrijke deel behelst de positie van de douane. Omdat dit onderzoek gaat over drugsmokkel via de maritieme haven is de douane natuurlijke de eerste en meest belangrijke factor in de keten. De douane gaat aankomende schepen controleren op het bezit van verboden goederen, waaronder drugs. Het is de douane die de drugs moet onderscheppen en dan het onderzoek in gang zet zodat het bij de federale gerechtelijke politie en het Openbaar Ministerie terecht komt. De douane van Antwerpen heeft een dienst die zich enkel op deze problematiek concentreert. De bevoegdheden en het douanestrafrecht komen dan uitgebreid aan bod.

Het volgende deel spitst dan toe op de rol van de federale gerechtelijke politie. Nadat de douane de smokkel heeft vastgesteld is het hun taak om de organisatie achter de smokkel bloot te leggen en bewijzen te verzamelen. De federale gerechtelijke politie heeft hiervoor enkele algemene opsporingsmethoden en bijzondere opsporingsmethoden. Gezien het internationaal karakter van zulke smokkel zullen gewone opsporingsmethoden vaak niet volstaan.

In deel zes staan we nog stil bij de rol van het Openbaar Ministerie. Zoals uit deel vijf al blijkt werken ze nauw samen met de federale gerechtelijke politie. Voor vele maatregelen moet de politie immers toestemming vragen van de procureur des Konings. Omdat vele zaken reeds aan bod zijn gekomen in het vijfde deel, is dit deel minder omvangrijk.

Tot slot volgt nog een toetsing van de theorie aan de praktijk en een algemene conclusie.

1. Verdovende middelen

In het eerste deel van dit onderzoek wordt gekeken naar de definitie van drugs. Zoals zal blijken kunnen de drugs worden onderverdeeld in drie grote groepen. Daarna wordt stilgestaan bij de drie misdrijven waarin de Drugswet voorziet en komen de misdrijven van de uitvoeringsbesluiten aanbod. Tot slot wordt algemeen gekeken naar de relevante wetgeving m.b.t. dit onderwerp.

1.1 Wat zijn drugs?

Om te bepalen wat drugs zijn moeten we kijken naar de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen (*BS* 6 maart 1921), hierna genoemd de Drugswet.

We kunnen de drugs opdelen in drie categorieën¹:

- a) Slaapmiddelen, verdovende middelen en ander psychotrope stoffen die afhankelijkheid kunnen teweegbrengen.²

Binnen deze categorie maakt de wet een onderscheid tussen enerzijds gifstoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica (art. 2 Drugswet) en anderzijds slaapmiddelen, verdovende middelen en andere psychotrope stoffen die de afhankelijkheid kunnen teweegbrengen (art. *2bis* Drugswet).

De verschillende soorten drugs worden niet in de Drugswet zelf opgesomd, maar in de uitvoeringsbesluiten. Zo worden de slaapmiddelen en verdovende middelen opgesomd in het KB van 31 december 1930 houdende regeling van slaapmiddelen en de verdovende middelen en betreffende risicobeperking en therapeutisch advies. Het gaat hier dan onder meer over cannabis, cocaïne, heroïne en opium. De wet heeft de Koning echter gemachtigd om bij een in ministerraad overlegd besluit af te wijken van de straffen voorzien in art. *2bis* Drugswet. Met deze maatregel beoogde de wetgever vooral om een specifiek regime uit te werken rond cannabis.³

¹ D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 83.

² D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 83-84.

³ A. DE NAUW, *Drugs*, in A.P.R., Mechelen, Kluwer, 2012, nr. 6, 3.

Bij psychotrope stoffen gaat het over stoffen die een stoornis in de menselijke psyche kunnen veroorzaken, ze kunnen het gedrag van de mens beïnvloeden.⁴ Het kan gaan om een psychische, maar ook om een fysieke afhankelijkheid. We spreken in dit geval over stoffen zoals amfetamines, ketamine en zwammen met hallucinogene eigenschappen (vb. Stropharia) zoals opgesomd in het KB van 22 januari 1998 houdende regeling van sommige psychotrope stoffen en betreffende risicobeperking en therapeutisch advies (BS 14 januari 1999).

Het feit dat de stoffen worden opgesomd in de uitvoeringsbesluiten heeft als voordeel dat men meer kan inspelen op nieuwe ontwikkelingen en internationale afspraken. Men kiest ervoor om de stoffen op te sommen, eerder dan de namen van de drugs te gebruiken. Zo zou men de drug simpelweg een andere naam kunnen geven en zo ontsnappen aan de strafwet. Dit systeem heeft dan weer tot gevolg dat het de Koning is die de stoffen bepaalt en niet het parlement. Een parlementaire bespreking rond het onderscheid van soft- en hard drugs heeft bijgevolg weinig nut gezien de uitvoerende macht belast is met deze materie.

Onlangs is zo een nieuwe chemische drug ontstaan op basis van Aapaan. Deze stof kwam niet voor op de lijsten van de uitvoeringsbesluiten, zodoende kon de verkoper van deze drug niet gestraft worden. Het Antwerpse parket laat het echter hier niet bij en voorziet een omweg. Zo kan deze stof enkel worden gebruikt in verfproducten. Gezien de personen die deze drugs op basis van Aapaan aanbieden geen handel drijven in verf was het Hof van Beroep van oordeel dat de enige andere verklaring was dat deze stof voor drugsdoeleinden werd gebruikt.⁵ Via deze omweg kon het Hof toch ook de verhandelaar straffen, ook al komt deze stof niet voor op de lijst.

Er is ook een *Early warning system* ontstaan die moet waarschuwen indien nieuwe substanties van drugs worden ontdekt.⁶ Twee jaar geleden is ook de Verenigde Naties gestart met een gelijkaardig programma. De Verenigde Naties wilt dit realiseren op wereldniveau en werkt hiervoor nauw samen met verschillende laboratoria's.

b) Planten waaruit deze stoffen kunnen worden getrokken.⁷

Vervolgens spreekt de Drugswet ook over 'de teelt van planten waaruit deze stoffen kunnen worden getrokken' (art. 1, 1ste lid *in fine* Drugswet). In de uitvoeringsbesluiten worden deze planten niet opgesomd, zo werd lang beweerd dat het telen van deze planten niet strafbaar is.⁸ Het telen van de

⁴ D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 83.

⁵ Interview Norbertus Somers, hoofd drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

⁶ Interview Norbertus Somers, hoofd drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

⁷ D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 85.

⁸ A. DE NAUW, *Drugs*, in A.P.R., Mechelen, Kluwer, 2012, nr. 57, 41.

plant zou dan alleen strafbaar zijn als de plant zelf een verdovend middel is zonder dat enige bewerking is vereist.

Ook hier kan de Koning een onderscheid maken tussen verschillende verdovende middelen. In het KB van 31 december 1930 heeft de Koning in art. 26*bis* drie categorieën voorzien. De eerste categorie spreekt van 'de teelt van cannabisplanten voor persoonlijk gebruik'. De vraag is echter wat we doen met teelt van cannabisplanten, anders dan voor persoonlijk gebruik? Het Hof van Cassatie heeft beslist dat de teelt ervan valt onder de derde categorie zijnde de inbreuken op de Drugswet, andere dan bedoeld in categorie 1 en 2.⁹

c) Precursoren.¹⁰

De Drugswet vermeldt tenslotte in art. 2*quater* nog de precursoren, dit zijn stoffen die gebruikt kunnen worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen. Ook hier zal een KB deze strafbaar stellen. Op te merken valt dat art. 1, lid 3 Drugswet enkel verwijst naar art. 2*quater* van dezelfde wet en zodoende de verzwarende omstandigheden van art. 2*bis* niet van toepassing zijn op de precursoren.

De douaneautoriteiten zijn autonoom bevoegd inzake precursoren.¹¹ Zo kan de douane het ganse onderzoek voeren, huiszoekingen doen, personen arresteren enzovoort. Toch wordt dit in de praktijk overgelaten aan de politiediensten omdat zij daar de juiste mensen en middelen voor hebben. Omdat het eigenlijk over politiewerk gaat is het dan ook slim dat de douane hiervoor samenwerkt met de politiediensten. De douaneautoriteiten zijn trouwens ook met een beperkt personeelsaantal en genoodzaakt zich op andere prioritaire zaken te focussen.

1.2 In welke misdrijven voorziet de wet?

De Drugswet omschrijft een aantal misdrijven in artikel 3. Het gaat vooreerst om het gemakkelijk maken om de stoffen te gebruiken door het verschaffen van een lokaal of enig ander middel. Ten tweede spreekt de wet over het aanzetten tot het gebruik van verboden stoffen. En tot slot is er het voorschrijven van zulke stoffen door een beoefenaar van de geneeskunde.

⁹ Cass. 10 januari 2006, P.050812.N.

¹⁰ D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 85-86.

¹¹ Interview Norbertus Somers, hoofd drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

- a) Het gebruik van stoffen makkelijk maken door het verschaffen van een lokaal of enig ander middel.¹²

Bij dit misdrijf is niet vereist dat de dader enig winstoogmerk nastreeft, het kosteloos ter beschikking stellen van een lokaal of enig ander middel valt bijgevolg ook onder de toepassingsfeer van art. 3 Drugswet. Het kan dan gaan om zowel een particuliere uitbater van een lokaal als een professioneel.¹³ De wet gaat vooral de eigenaar van het lokaal viseren, maar het kan ook gaan om de uitbater of wie het lokaal feitelijk ter beschikking stelt. Met kennis van zaken het gebruik vergemakkelijken is voldoende, een bijzonder opzet is hier niet vereist.¹⁴ In de praktijk betekent dit dat de betrokken persoon op de hoogte is van het gebruik van verdovende middelen in zijn lokaal en er zich niet ernstig tegen verzet. Ook een verplichte actieve drugsbestrijding is niet vereist, de wet viseert enkel het wetens en willens toestaan. Bij de middelen kan gedacht worden aan verschillende zaken; het ter beschikking stellen van een voertuig om de verdovende middelen te vervoeren, geld geven om de verdovende middelen te kopen, het verschaffen van een spuit of pijp, enzovoort.¹⁵

- b) Het aanzetten tot het gebruik van drugs.¹⁶

Het gebruik van drugs op zich is in België niet strafbaar. Het aanzetten tot het gebruik is daarentegen wel uitdrukkelijk opgenomen in de Drugswet als strafbare handeling. Het aanzetten moeten we in een ruime zin begrijpen. Het is niet louter aanbieden van drugs aan een ander individu, maar ook het aansporen zonder zelf in de drugs te voorzien. Op te merken valt nog dat het bezit van drugs strafbaar is en zodoende ook te onderscheiden valt van het louter gebruik ervan.

- c) Het misbruik van voorschrijven door een beoefenaar van de geneeskunde.¹⁷

Artikel 3, §3 van de Drugswet viseert het misbruik van voorschrijven en niet de artsen en apothekers als beroepsgroep. De artsen hebben wegens hun functie een reeks vergunningen gekregen om bepaalde stoffen voor te schrijven indien dit binnen hun beroepsbevoegdheid valt. Ook voor bepaalde ontwenningstherapieën worden verdovende middelen gebruikt omdat men niet steeds abrupt kan stoppen met het nemen van verdovende middelen, gezien de ontwenningverschijnselen. Omdat de strafrechtelijke aansprakelijkheid van artsen anders in het gedrang zou komen, werd in een reeks

¹² D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 87.

¹³ A. DE NAUW, *Drugs*, in A.P.R., Mechelen, Kluwer, 2012, nr. 25, 18.

¹⁴ A. DE NAUW, *Drugs*, in A.P.R., Mechelen, Kluwer, 2012, nr. 26, 19.

¹⁵ D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 87.

¹⁶ D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 88.

¹⁷ D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 88-91.

uitzonderingen voorzien met het oog op het verbeteren van de toestand en de ontwenning van de patiënt. Om onder de toepassing van deze strafbepaling te vallen moet het vooreerst gaan om een beoefenaar van de geneeskunde of van een paramedisch beroep. Daarnaast moet de handeling m.b.t. de geneesmiddelen de afhankelijkheid kunnen teweegbrengen, onderhouden of verergeren. Tenslotte moet deze handeling erin bestaan het voorschrijven, toedienen of afleveren te misbruiken.

Apothekers vallen ook onder deze bepaling, maar dit is moeilijker gezien zij niet mogen weigeren een voorgeschreven geneesmiddel af te geven. Er wordt dan algemeen aangenomen dat de apotheker wel mag weigeren een middel af te leveren als hij enig misbruik vaststelt.¹⁸ Zodoende kan ook hij de strafrechtelijke verantwoordelijk ontwijken en mee een oogje in het zeil houden.

1.3 In welke misdrijven voorzien de uitvoeringsbesluiten?

Na de algemene drugsdelicten uit de drugswet komen we aan bij de uitvoeringsbesluiten, hier bevindt zich het misdrijf 'invoeren van drugs, wat relevant is voor mijn onderzoek.

Zonder voorafgaande vergunning van de minister van Volksgezondheid mag niemand, onder bezwarende titel of om niet, verdovende middelen **invoeren**, uitvoeren, vervaardigen, in bezit hebben, verkopen of te koop stellen, afleveren of aanschaffen (art. 11, §1 KB 31 december 1930).

De verschillende begrippen dienen in hun gebruikelijke betekenis te worden begrepen.¹⁹ Als we dan gaan kijken naar de invoer van drugs dan merken we dat invoer in België automatisch betekent dat er wordt uitgevoerd uit een ander land en dat men in het bezit is van de drugs. Vinden de feiten plaats tussen Nederland en België, dan zou Nederland de dader kunnen vervolgen voor de uitvoer en België voor de invoer van de drugs. Het *non bis in idem* principe zou deze dubbele vervolging moeten verbieden. Lange tijd heeft het Hof van Cassatie verworpen dat de regel van *non bis in idem* kon worden toegepast omdat het om verschillende feiten ging. Het Hof van Justitie heeft zich echter hierover ook uitgesproken in de zaak Van Esbroeck t. België.²⁰ In dit arrest besliste het Hof dat de invoer en uitvoer van dezelfde verdovende middelen als dezelfde feiten moeten beschouwd worden. Om hierover te oordelen moet gekeken worden naar de gelijkheid van materiële feiten, dit zijn feiten die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, onafhankelijk van de juridische kwalificatie van deze feiten of van het beschermde rechtsbelang.²¹ Later beslist het Hof nog dat de hoeveelheden drugs of

¹⁸ A. DE NAUW, *Drugs*, in A.P.R., Mechelen, Kluwer, 2012, nr. 38.

¹⁹ D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 91.

²⁰ HvJ 9 maart 2006, Van Esbroeck t. België, C-436/04, *T. Strafr.* 2007, 22, noot P. Hoet.

²¹ HvJ 9 maart 2006, Van Esbroeck t. België, C-436/04, *T. Strafr.* 2007, 22, noot P. Hoet.

de daden van deelneming zelfs mogen verschillen in beide landen om toch het principe van *non bis in idem* toe te passen.²²

Verder kan nog opgemerkt worden dat de uitvoeringsbesluiten ook voorzien in een bijzondere regime voor cannabis.²³ Met deze regeling tracht men het persoonlijk gebruik van soft drugs apart te regelen. Men gaat bij het ontdekken van het bezit van cannabis enkel over tot een anonieme registratie indien het gaat om een meerderjarig persoon met een gebruikshoeveelheid, die geen openbare overlast veroorzaakt en waarvan er geen sprake is van problematisch gebruik. Over deze vage omschrijving bestaat nog veel discussie, maar hierop wordt niet verder ingegaan omdat dit niet kadert binnen de doeleinden van deze masterproef.

1.4 Wetgeving

In dit deel zal alle relevante wetgeving, zowel nationaal als internationaal, worden omschreven. Deze oplijsting is gebaseerd op een anonieme bron.

1.4.1 Nationale regelgeving

Zoals reeds aan bod gekomen is de basiswet op nationaal niveau de Drugswet van 24 februari 1921. Deze wet kwam tot stand nadat België met de wet van 15 maart 1914 het Opiumverdrag van 's-Gravenhage van 23 januari 1912 had goedgekeurd. Dit verdrag sprak enkel nog maar over opium, morfine, heroïne en cocaïne en was zodoende lang niet volledig. De Drugswet van 1921 werd ondertussen al enkele keren gewijzigd, onder meer door de wet van 9 juli 1975²⁴, de wet van 4 april 2003²⁵ en de wet van 3 mei 2003²⁶. Deze laatste wijziging heeft echter heel wat stof doen opwaaien door het invoegen van artikel 11 in de Drugswet. In geval van bezit van cannabis zou dan onder bepaalde voorwaarden enkel tot registratie van het drugsmisdrijf over worden gegaan. Het Arbitragehof heeft deze bepaling dan vernietigd, maar ze werd terug van kracht door de Gemeenschappelijke Richtlijn van de minister van Justitie en het College van procureurs-generaal.²⁷

²² HvJ 28 september 2006, Van Straaten t. Nederland en Italië, C-150/05, *T. Strafr.* 2007, 256, noot P. Hoet.

²³ D. DE WOLF, *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 92-96.

²⁴ Wet 9 juli 1975 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen of antiseptica, *BS* 26 september 1975.

²⁵ Wet 4 april 2003 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, en van artikel 137 van het Wetboek van strafvordering, *BS* 2 juni 2003.

²⁶ Wet 3 mei 2003 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, *BS* 2 juni 2003.

²⁷ Arbitragehof 20 oktober 2004, nr. 158/2004 en F. VANDER LAENEN, "De vernietiging van art. 16 van de Wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de Drugswet van 24 februari 1921: kroniek van een aangekondigde vernietiging" (noot onder Arbitragehof 20 oktober 2005), *T. Strafr.* 2005, 32.

Omdat de Drugswet zelf geen definitie geeft van drugs of een lijst van stoffen opsomt moeten we gaan kijken naar de uitvoeringsbesluiten. Er zijn vier belangrijke Koninklijke Besluiten, het KB van 31 december 1930²⁸, het KB van 26 oktober 1993²⁹, het KB van 29 augustus 1997³⁰ en het KB van 22 januari 1998³¹.

1.4.2 Internationale regelgeving

Drugsmokkel is een grensoverschrijdende plaag en vereist dus ook grensoverschrijdende afspraken om efficiënt te kunnen optreden. Zo werden verschillende internationale verdragen afgesloten omtrent dit onderwerp op het niveau van de Verenigde Naties. Het eerste verdrag is het Enkelvoudig Verdrag van New York van 1961.³² Daarna volgde het Verdrag van Wenen inzake psychotrope stoffen.³³ In 1988 volgde dan nog het Sluikhandelverdrag.³⁴

Ook op Europees niveau kwam men in actie, zij het veel later. In 1990 hechtte de Europese Raad pas voor de eerste keer belang aan dit thema. In december 2004 heeft de Europese Raad ingestemd met de *EU Drugs Strategy (2005-2012)* die op verschillende manieren het probleem wou aanpakken. In de schoot van de Europese Unie werd later een *Customs Cooperation Working Party (CCWP)* opgericht.

²⁸ KB 31 december 1930 houdende de regeling van de slaapmiddelen en de verdovende middelen en betreffende risicobeperking en therapeutisch advies, *BS* 10 januari 1931.

²⁹ KB 26 oktober 1993 houdende maatregelen om te voorkomen dat bepaalde stoffen worden misbruikt voor illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, *BS* 22 december 1993.

³⁰ KB 29 augustus 1997 betreffende de fabricage van en de handel in voedingsmiddelen die uit planten of uit plantenbereidingen samengesteld zijn of deze bevatten, *BS* 21 november 1997.

³¹ KB 22 januari 1998 tot regeling van sommige psychotrope stoffen en desbetreffende risicobeperking en therapeutisch advies, *BS* 14 januari 1999.

³² Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen opgemaakt te New York op 30 maart 1961.

³³ Verdrag van Wenen inzake psychotrope stoffen opgemaakt te Wenen op 21 februari 1971.

³⁴ Verdrag VN inzake sluikhandel van 20 december 1988.

2. Drugssmokkel, een wereldwijd probleem

In dit deel krijgt de lezer een algemene inleiding in de drugssmokkel. We gaan nader in op de organisaties van drugssmokkelaars en zullen zo zien dat dit een wereldwijd probleem is. Als uitgangspunt kijken we naar wat smokkel is en waar de uitvoerende landen zich bevinden. Vervolgens wordt ingegaan op de manieren van smokkel en hoe ze georganiseerd wordt. Tot slot wordt een beeld gegeven van de innoverende werking van de drugsbendes.

2.1 Smokkel, wat en hoe?

Smokkel is het heimelijk verplaatsen van gecontroleerde substanties over internationale grenzen heen.³⁵ Smokkel is een fenomeen dat al duizenden jaren bestaat en niet zal stoppen zolang er vraag is naar de gesmokkelde goederen en smokkelaars hier veel geld aan verdienen.³⁶

Het verhandelen van illegale verdovende middelen is een activiteit die we over de hele wereld tegenkomen. We kennen allemaal enkele landen die bekend staan als “drugproducerende landen”. Het gaat dan vooral om Zuid-Amerikaanse landen zoals: Bolivia, Peru en Colombia. Maar ook landen in Midden-Azië zoals: Pakistan en Myanmar. Zij voeren op grote schaal verdovende middelen uit. Drugs wordt op alle mogelijke manieren gesmokkeld, de smokkelaar is slechts beperkt zover zijn verbeelding reikt.³⁷

Smokkel kan worden georganiseerd door de lucht. We zien dat voor kortere afstanden vaak privé vliegtuigen worden ingezet gezien hun snelheid en laadvermogen.³⁸ Voor langere afstanden wordt ook beroep gedaan op de commerciële luchtvaart. Organisaties van smokkelaars gaan zo vaak grondpersoneel en bagagebehandelaars omkopen om te helpen in dit proces.³⁹ Onlangs werd zelfs een drone onderschept aan de grens tussen de Verenigde Staten en Mexico. Dit toont aan hoe vindingrijk de drugssmokkelaar is en hoe hij gebruik maakt van nieuwe technologie.⁴⁰

Smokkel kan ook via het land, elk rijdend voertuig komt hier in principe voor in aanmerking. Zelfs lastdieren kunnen worden ingezet, in Pakistan zien we bijvoorbeeld het gebruik van kamelen om drugs te vervoeren.⁴¹ Op andere plaatsen zijn er ook tunnels om grensposten te omzeilen, in Mexico is dit

³⁵ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 239.

³⁶ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 239.

³⁷ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 244.

³⁸ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 244.

³⁹ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 244.

⁴⁰ <http://dailycaller.com/2015/01/27/smugglers-using-drones-to-fly-drugs-across-mexican-border/>

⁴¹ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 245.

een veel gebruikte techniek. Deze tunnels kunnen soms ook treinsporen bevatten om zo sneller en grotere hoeveelheden te kunnen vervoeren.⁴²

Tot slot bestaat er ook smokkel via de zee. Vaak gaan drugsmokkelaars gebruik maken van de containerschepen, ze gaan het cognossement vervalsen om zo de werkelijke haven van oorsprong te verbergen.⁴³ De lading is vaak ook vele maanden onderweg eer ze de eindbestemming bereikt door de vele tussenstops die ze maakt om onopgemerkt te blijven. Ook de bemanningsleden van een cruise worden wel eens ingezet in het smokkelproces.⁴⁴ Daarnaast zien we in Amerika het gebruik van de zogenaamde 'go-fast boats'. Deze kunnen twee tot vier ton smokkelwaar vervoeren en gaan, zoals de naam al doet vermoeden, zeer snel.⁴⁵ Smokkelaars huren dan zelf nog vissersbootjes in om deze boten te voorzien van extra brandstof en vormen zo ook een uitkijkpunt.⁴⁶

De wereld zoals we deze vandaag kennen is een groot spinnenweb van internationale handelsrelaties. Goederen die nodig zijn in Europa kunnen zonder problemen worden geproduceerd in Azië en worden dan meestal per schip of vliegtuig overgebracht. De technologie is zodanig ontwikkeld dat de schepen steeds groter worden en door de schaalvoordelen de prijzen van maritiem transport zodoende zeer aantrekkelijk zijn. Handelaars in eender welk soort goederen deinen er al lang niet meer voor terug om hun goederen te produceren aan het uiteinde van de wereld om ze dan in hun streek aan de man te brengen. Internationale handel is vandaag de dag niet meer weg te denken uit onze economie en zelfs niet uit het dagelijks leven. Daarnaast gaat de mens zelf meer en meer zijn thuisfront verlaten om naar verre uithoeken van de wereld te trekken. Niet alleen het goederenvervoer, maar ook het personenvervoer kent een enorme groei. De betaalbare transportkosten maakt dat dit mogelijk is voor een steeds groter wordende groep mensen.

Deze enorme groei aan internationale handel en verre reizen brengt dan ook niet alleen voordelen met zich mee. Het groeiend aantal schepen, vliegtuigen, koerierdiensten en dergelijken maakt het ook onmogelijk om elke vracht of persoon te controleren op het bezit van verboden middelen. Douaniers proberen ze zo veel als mogelijk op te sporen, maar er is nog steeds veel illegale handel in de wereld. Uit een interview met Norbertus Somers blijkt immers dat minder dan 0,7% van alle containers die de haven van Antwerpen binnenkomen worden gescand. Wereldwijd worden minder dan 2% van alle containers gecontroleerd. Zo worden er in de haven van Antwerpen per jaar ongeveer 30.000

⁴² <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/centralamericaandthecaribbean/mexico/10746238/Drug-smuggling-tunnels-with-rail-systems-discovered-under-US-border-with-Mexico.html>

⁴³ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 246.

⁴⁴ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 246.

⁴⁵ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 246.

⁴⁶ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 246.

containers gecontroleerd en leidde dit slechts tot ongeveer 60 vaststellingen. Deze cijfers doen op zijn minst de wenkbrauwen fronsen.

Ter volledigheid dient ook vermeld te worden dat landen zoals Colombia, Peru en Bolivia een gereguleerde teelt kennen van bepaalde planten.⁴⁷ Zo worden in deze streken veel cocabladen gebruikt voor thee en om op te kauwen. Deze cocabladen helpen tegen hoogteziekte en geven energie. Maar cocabladen kunnen ook bewerkt worden tot cocaïne en vormen dan wel een probleem. Het blijft dan de taak van de overheid om de gereguleerde teelt goed in de gaten te houden en controles door te voeren naar de bestemming van deze planten.

De Verenigde Naties heeft de belangrijkste smokkelroutes in kaart proberen brengen (zie *supra*).

2.2 De organisatie achter de smokkel

Achter de drugsmokkel zit een heel netwerk van actoren die er alles aan doen de waren ongezien een land binnen te krijgen. We zien dat de organisatie zich meestal in een ander land bevindt dan het land waar de drugs worden verkocht en gebruikt. In België zien we zo dat het brein van de organisaties zich vaak in Nederland bevinden.⁴⁸ In Europa merken we dat het wegvallen van de grenzen door het Schengen verdrag ervoor zorgt dat goederen eenvoudiger van het ene land naar het andere kunnen worden vervoerd, dit dankzij het vrij verkeer van personen, diensten, goederen en kapitaal.⁴⁹ In België zijn er echter ook dealpanden te vinden, deze zijn meestal niet van Belgische nationaliteit maar van Marokkaanse of Nederlandse origine.⁵⁰ In het drugsmilieu is de etniciteit van groot belang, de contacten tussen dezelfde etniciteiten zijn duurzamer en er is een grotere vertrouwensband.⁵¹ Volgens de Belgische politie zou het gaan om “*onopvallende zakenlui met heel wat oog voor ondernemerschap*”⁵².

Tussen de drugsklanten en de dealers zit nog een tussenpersoon die in het milieu de ‘drugrunner’ wordt genoemd. Ze doen zaken in dealpanden of gaan drugs aan huis verkopen, meestal gaat het om jonge lokale allochtonen.⁵³ Zij staan onderaan aan de drugsorganisatie en lopen ook het meeste risico

⁴⁷ Interview Norbertus Somers, drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

⁴⁸ Dit blijkt uit verklaringen van aangehouden ‘runners’ en dealers en kon men achterhalen door telefoontaps. B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio’s*, Maklu, Antwerpen, 2007, 25.

⁴⁹ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio’s*, Maklu, Antwerpen, 2007, 25.

⁵⁰ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio’s*, Maklu, Antwerpen, 2007, 25.

⁵¹ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio’s*, Maklu, Antwerpen, 2007, 26.

⁵² B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio’s*, Maklu, Antwerpen, 2007, 26.

⁵³ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio’s*, Maklu, Antwerpen, 2007, 26.

gepakt te worden door de politie, zij hebben immers een groot zichtbaarheidsgehalte.⁵⁴ In België gaat het vaak om allochtone jongeren van Marokkaanse afkomst, deze hebben minder kansen op de arbeidsmarkt en gaan daarom sneller in dit milieu verzeild raken.⁵⁵ Dit lijkt voor hen dan vaak beter i.p.v. te blijven zoeken naar werk, op deze manier kunnen ze snel veel geld verdienen. Hun taak bestaat erin om contacten te onderhouden met de het crimineel netwerk, maar vooral om nieuwe klanten te rekruteren.⁵⁶

Wat de drugsdealer betreft zien we dat het in België meestal gaat om Marokkaanse of Algerijnse illegalen die vaak voortkomen uit praktijken van mensensmokkel.⁵⁷ Vaak gaat het om illegalen die via Spanje Europa binnen komen en ook daar al worden uitgebuit. Er zijn zeer veel illegalen in die streek wat maakt dat je hen makkelijk kan uitbuiten, ze zijn immers eenvoudig te vervangen. Hun enige taak is het verkopen van de drugs aan de afnemer en ze bevinden zich bijna voortdurend in de dealpanden en zullen dan ook bij de eerste worden opgepakt.⁵⁸ De organisatie verzekert hen dat als ze worden opgepakt ze geld zullen sturen naar de familie. Om dit terug te betalen moet de dealer na zijn vrijlating zijn oude activiteiten weer opnemen.⁵⁹ Dit zorgt er natuurlijk voor dat men moeilijk kan ontsnappen uit dit milieu en wijst op de doordachte achterliggende organisatie. Om deze 'morele chantage' tegen te gaan heeft België in 2007 een verdrag⁶⁰ gesloten met Marokko om veroordeelde dealers van Marokkaanse afkomst terug naar Marokko te sturen.⁶¹

In de praktijk valt op te merken dat ook de drugsorganisaties meer en meer gaan samenwerken.⁶² Vroeger opereerde vele drugsbendes onafhankelijk van elkaar, maar deze periode lijkt gedaan. Drugsbendes gaan samenwerken en doen dan waar ze het beste in zijn. Zo gaan sommige bendes de verboden goederen uit de containers halen, andere plannen het vervoer en nog andere brengen de drugs aan de man op de straat. Maar ook met wie ze gaan samenwerken is niet willekeurig, er bestaat

⁵⁴ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio's*, Maklu, Antwerpen, 2007, 27.

⁵⁵ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio's*, Maklu, Antwerpen, 2007, 28.

⁵⁶ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio's*, Maklu, Antwerpen, 2007, 28.

⁵⁷ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio's*, Maklu, Antwerpen, 2007, 29.

⁵⁸ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio's*, Maklu, Antwerpen, 2007, 30.

⁵⁹ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio's*, Maklu, Antwerpen, 2007, 30.

⁶⁰ In werking getreden in België met de wet van 16 februari 2009 houdende instemming met het Aanvullend Protocol bij het Verdrag inzake de strafrechtelijke bestrijding van corruptie, gedaan te Straatsburg op 15 mei 2003.

⁶¹ B. DE RUYVER en T. SURMONT (eds.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme. Nieuwe uitdagingen voor de Euregio's*, Maklu, Antwerpen, 2007, 30.

⁶² Interview Norbertus Somers, drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

een zekere hiërarchie op basis van etniciteit. Vaak werken ze ook met bloedbanden wat het moeilijk maakt om te infiltreren en hun praktijken aan het licht te brengen. Zo wou men ook bewijzen dat bepaalde motorbendes criminele organisaties zijn, maar dit is dusver nog niet gelukt in België.⁶³

2.3 Achter de feiten...

“De smokkelaar is slechts beperkt zo ver zijn verbeelding reikt”⁶⁴. Deze stelling duidt op het feit dat de smokkelbendes steeds gaan innoveren om de politie en douane een stapje voor te blijven. De smokkelbendes ontwikkelen steeds nieuwe routes en nieuwe technieken om de verboden middelen te vervoeren. Deze techniek wenden ze dan aan zolang de politie en douane ze niet kennen en niet controleren. Eens de overheidsinstanties kennis hebben van nieuwe routes of technieken, moet de drugsorganisatie nieuwe manieren bedenken om de drugs te smokkelen. In de praktijk valt op dat drugsbendes dit ook effectief doen en dat hierdoor de overheidsinstanties altijd achter de feiten lijken aan te lopen. Eens ze mee zijn met nieuwe smokkelmethodes, is de drugsbende reeds veranderd van strategie.

Om een voorbeeld te geven kunnen we kijken naar de smokkeltunnel op de grens van Mexico en de Verenigde Staten. De overheidsautoriteiten merken dat veel drugs wordt binnen gesmokkeld via Noord-Mexico en zetten aan de grens controleposten die deze moeten tegenhouden. De drugsbendes omzeilen deze controles door tunnels te graven en op deze manier ongezien de drugs in de VS binnen te brengen. Ook deze tunnelgangen worden later ontdekt en actief opgespoord. Eens de bendes duidelijk wordt dat ook deze tunnels geen veilige optie meer zijn om drugs te smokkelen, gaan ze opnieuw andere methodes bedenken.

Dichter bij huis, in ons eigen land komen ook nieuwe technieken aan het licht. Zo stond onlangs nog in de krant te lezen dat drugsbendes Facebook profielen aanmaken en havenarbeiders benaderen.⁶⁵ De drugsbendes maakten dan een profiel aan op Facebook, als ware ze een havenarbeider. Ze gaan dan andere havenarbeiders aanspreken en vragen of ze op korte tijd een grote som geld willen verdienen. Zo is duidelijk te zien dat de drugsbendes gebruik maken van nieuwe technieken zoals de sociale media.

Een andere nieuwe techniek die in België aan het licht kwam is dat de smokkelwaren mee komen met grote containerschepen en voor het binnenvaren van de haven worden de goederen over boord gegooid en opgepikt door kleine motorbootjes. Op deze manier komen containers aan in de haven en

⁶³ Interview Norbertus Somers, drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

⁶⁴ G.D. LEE, *Global drug enforcement*, London, CRC Press, 2004, 244.

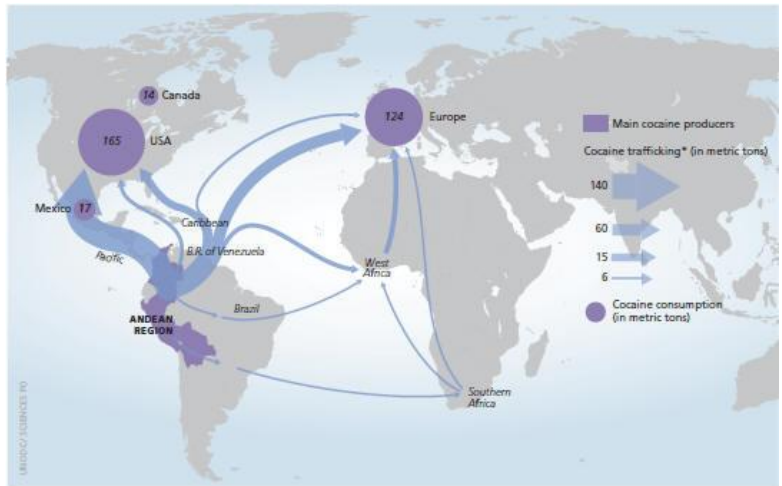
⁶⁵ De Standaard, 17 april 2015.

kunnen ze zonder problemen worden gescand. Deze techniek vereist medewerking van boordpersoneel die naar grote waarschijnlijkheid worden omgekocht met grote bedragen.

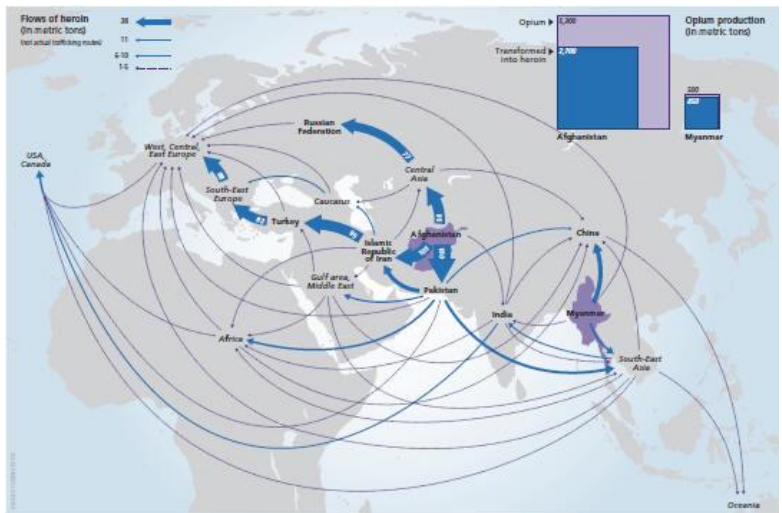
Een laatste dreiging die aan het licht kwam was een *hacking* van een rederij.⁶⁶ Op deze manier kon men controleren wanneer bepaalde containers aankwamen en kon men er iemand op afsturen om de containers op te halen. Vaak werd dan ook met gegevens geknoeid zodat de containers met drugsinhoud makkelijk konden worden afgehaald door chauffeurs die voor de drugsorganisatie werkte. Er was zelfs zoveel interesse in deze techniek van *hacking* dat een criminele bende in Zuid-Amerika deze techniek probeerde te kopen om stemmen in eigen land te vervalen en zo zelfs de macht te nemen in hun land. Zulke vormen van misdaad zijn enorm moeilijk op te sporen en vormen nog steeds een reëel gevaar.

Uit deze voorbeelden blijkt duidelijk dat de drugsbendes steeds nieuwe technieken ontwikkelen om de overheidsdiensten voor te blijven en te ontsnappen aan de vele controles die er vandaag al zijn. Het is dan aan de overheidsdiensten om deze nieuwe technieken zo snel mogelijk te ontdekken en stil te leggen, al blijft het naar mijn mening voorlopig dweilen met de kraan open.

⁶⁶ Interview Norbertus Somers, hoofd drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

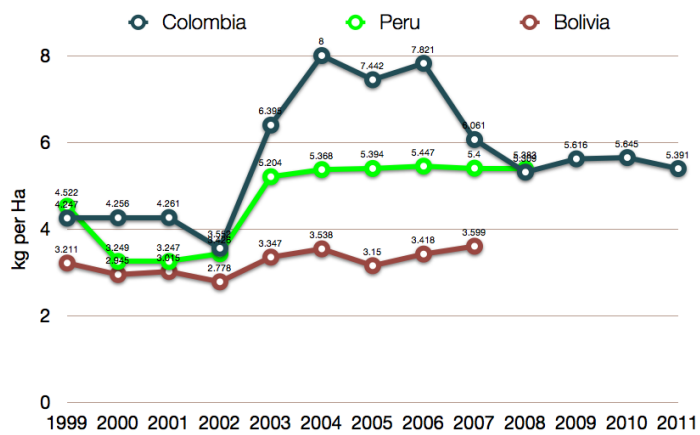

Bron: United Nations Office on Drugs and crimes

Bron: United Nations Office on Drugs and Crimes

Estimates of Kilograms of Cocaine Per Hectare of Coca: **United Nations**

Bron: Washington Office on Latin America (WOLA)

3. Smokkel

In dit derde deel wordt ingezoomd op de drugssmokkel zelf. Om van een misdrijf te spreken moeten enkele bestanddelen worden vervuld, deze komen hier aan bod. Verder wordt besproken welke personen een verantwoordelijkheid riskeren en wat de uiteindelijke straffen zijn voor het misdrijf van smokkel.

3.1 Bestanddelen van het misdrijf

In het artikel van Luc Gheysens over de buitensporige straffen van douane en accijnzen worden de verschillende bestanddelen van het misdrijf 'smokkel' duidelijk omschreven.⁶⁷ Van het misdrijf smokkel kan al gesproken worden indien er een poging is om de vereiste invoeraangifte of uitvoeraangifte te ontlopen en zo trachten de rechten van de schatkist te ontlopen. Een bedrieglijk opzet om deze rechten te ontlopen is niet vereist om het misdrijf te voltrekken. Het misdrijf wordt omschreven in artikel 222 van de Douanewet, hierin wordt geen aandacht besteed aan het opzet van de overtreder, wat betekent dat de loutere overtreding volstaat. Ook het Hof van Beroep te Antwerpen en het Hof van Cassatie zijn deze mening aangedaan.⁶⁸

Het misdrijf van smokkel kent drie bestanddelen:

- invoer of uitvoer zonder vereiste invoer- of uitvoeraangifte
- op het eerste dan wel op elk ander daartoe aangewezen douanekantoor
- goederen waarop rechten liggen bij invoer, bij uitvoer

Om van het misdrijf te spreken moeten deze drie elementen samen vervuld zijn. De toepassing van artikel 259 of artikel 202 van de Douanewet zal zich dan opdringen. Het gaat dan om een geldboete van vijf- tot tienmaal de ontdoken rechten en een gevangenisstraf van acht dagen tot een maand (art. 202 Douanewet). Ofwel voorziet de wet in een geldboete van 250 euro tot 625 euro, zonder dat ze lager mag zijn dan tienmaal de ontdoken rechten (art. 259 Douanewet). Gaat het echter over goederen die aan verbods-, controle- of beperkende maatregelen zijn onderworpen, dan zal artikel 231 van de Douanewet worden toegepast. In dit geval bestaat de straf uit een geldboete gelijk aan de helft van de waarde tot de volledige waarde van de goederen. In het geval van drugsdelicten zal deze laatste regel toepassing vinden, gezien het gaat om verboden goederen.

⁶⁷ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 191.

⁶⁸ Cass. 12 mei 1982, *RW* 1983-84, 112 en Antwerpen 30 mei 1986, *RW* 1986-87, 61.

3.2 Wie kan gestraft worden?

De wet omschrijft zeer duidelijk welke actoren gestraft kunnen worden voor het misdrijf van smokkel. Het gaat specifiek over elke schipper van een zeeschip, de patroon van om het even welk vaartuig, elke vervoerder, de geleider, de drager en alle andere personen die trachten om de rechten van de schatkist te ontduiken door de vereiste aangifte niet te doen (art. 220, §1 Douanewet). Ook personen bij wie een verboden opslag wordt gevonden kan worden gestraft (art. 220, §1 Douanewet).

Zo kwam een zaak voor de rechtbank van eerste aanleg in Veurne.⁶⁹ In deze zaak waren er meranti-balken aangespoeld op het strand en had een persoon deze naar huis meegenomen, doch na eerst de douane in te lichten. De douane had het vervoer ervan vastgesteld en liet de persoon deze balken naar huis brengen. Er ontstond dan een discussie of deze persoon de invoeraangifte had ontweken. De rechtbank oordeelde dat hij niet schuldig was aan de poging tot het ontwijken van de vereiste invoeraangifte.

Het Hof van Cassatie⁷⁰ is van oordeel dat iedere persoon die in België goederen invoert, daarvan aangifte moet doen en de verschuldigde rechten moet betalen, en dit op basis van de artikelen 56, 57 en 221 van de Douanewet.⁷¹ Indien men de herkomst van de goederen niet aangeeft begaat men een misdrijf, aldus het Hof. Het vermelden van de oorsprong dient ook te gebeuren indien er een vrijstelling is van de invoerrechten.⁷² In het geval van smokkel van textielgoederen achtte het Hof van Cassatie deze bewezen in een geval waarin de goederen in België in transit waren aangegeven en men de waarachtigheid niet kon aantonen van de doorverkoop aan een Zwitserse vennootschap die handelde voor rekening van onbekende opdrachtgevers.⁷³

3.3 Welke straffen zijn voorzien?

De zwaarste straf die terug te vinden is voor drugsmokkel in het Douanewetboek is de gevangenisstraf. Normaal heeft de gevangenisstraf die de rechter kan opleggen een duur van vier maand tot maximum één jaar (art. 220, §1 Douanewet). De gevangenisstraf wordt opgetrokken tot minimum vier maanden en maximum vijf jaar indien de inbreuken gepleegd zijn met bedrieglijk opzet of het oogmerk om te schaden en die inbreuken worden gepleegd in het raam van een fiscale fraude, al dan niet georganiseerd (art. 220, §2 Douanewet). Dezelfde rechtsregel is van toepassing in het geval

⁶⁹ Rb. Veurne 18 maart 1986, *FJF*, nr. 87/152.

⁷⁰ Cass. 4 mei 1983, *FJF* nr. 83/195.

⁷¹ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 191.

⁷² Cass. 7 september 1983, *Fiscale Nieuwsbrief CED Samsom*, 1984, nr. 63/3 en Cass. 25 september 1961, *Pas.* 1962, I, 101.

⁷³ Cass. 22 december 1981, *Fiskofoon* 36 (maart 1983), 69 en L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 191.

dat de financiële belangen van de Europese Unie ernstig zijn geschaad, alsook indien het gaat om personen die zich in staat van herhaling bevinden. Deze gevangenisstraf is enkel voorzien voor eenieder die de vereiste aangifte bij de douaneautoriteiten niet doet om zo te trachten de rechten van de schatkist te ontduiken (art. 220, §1 Douanewet). Ook personen bij wie een verboden opslag van drugs wordt gevonden riskeren deze gevangenisstraf. De gevangenisstraf wordt steeds uitgesproken indien de smokkel gebeurt met behulp van geheime bergplaatsen of door benden van ten minste drie personen (art. 229 Douanewet).⁷⁴ Artikel 228 van de Douanewet voorziet wel dat de gevangenisstraf niet wordt opgelegd indien de inbeslagname plaatsvond tussen vijf uur 's morgens en negen uur 's avonds, op de in artikel 57 vermelde routes of wegen, of op het eerste kantoor bij invoer te lande. Dezelfde regel is van toepassing als er een transactie werd gedaan door het aannemen van verzachtende omstandigheden.

De Douanewet voorziet daarnaast in geldboetes. Zoals hiervoor reeds aangegeven bestaan deze uit een veelvoud van een bepaalde waarde. Het kan gaan over vijf- tot tienmaal de ontdoken rechten (art. 221, §1 Douanewet) of een- tot tweemaal de waarde van de ontdoken goederen (art. 221, §2 Douanewet). De geldboete wordt *in solidum* opgelegd aan alle overtreders en hun medeplichtigen (art. 227, §2 Douanewet).

Daarnaast worden de smokkelwaren in beslag genomen (art. 221, §1 Douanewet), alsook de schepen, vaartuigen en andere vervoermiddelen die werden aangewend (art. 222, §1 Douanewet). De vervoermiddelen worden enkel in beslag genomen indien deze voor de smokkel werden aangewend of gebruikt en als de niet-aangegeven goederen verstopt waren in geheime bergplaatsen of als geen enkel deel van de lading werd aangegeven.⁷⁵ Zoals eerder al werd uiteengezet zal bij een gedeeltelijk aangegeven lading, de vervoermiddelen enkel voor beslag in aanmerking komen als het bedrag van de verschuldigde rechten op de niet-aangegeven goederen meer is dan een vierde van de rechten die werden betaald voor de aangegeven goederen (art. 222, §2 Douanewet). Indien het om verboden goederen gaat legt diezelfde rechtsregel de grens op twintig procent van de waarde. Ook wordt er beslag gelegd op de behoorlijk aangegeven goederen en koopwaren indien deze dienden om de smokkelwaar te verbergen.⁷⁶

De waarde van de in beslag genomen verboden goederen en van de vervoermiddelen wordt vastgesteld door de bekeurders, in overleg met de ontvanger van het dichtstbij zijnde gelegen kantoor (art. 223 Douanewet). Pas bij betwisting wordt het bepalen van de waarde overgelaten aan een

⁷⁴ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 192.

⁷⁵ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 192.

⁷⁶ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 192.

wettelijke expertise, deze moet de belanghebbende aanvragen binnen één maand na het afsluiten van het proces-verbaal (art. 223 Douanewet).

De Douanewet voorziet echter ook nog in verzachtende omstandigheden. In drugsmokkel komt het vaak voor dat personen met een beperkt vermogen of personen die reeds schulden hebben zich laten overhalen om aan de smokkel deel te nemen door de belofte aan een grote som geld die ze op korte termijn kunnen verkrijgen. De drugsbendes gaan vaak een heel plan uitdenken om drugs te smokkelen en laten het gevaarlijke werk, met veel pakkans, dan over aan pionnen die ze een grote som geld beloven. De wet erkent deze problematiek en voorziet hiervoor verzachtende omstandigheden om zo de gevangenisstraf te milderen. De wet wil ook deze achterliggende actoren niet ongestraft laten en voorziet een regeling om hen mee te straffen. Indien de daders van de smokkel zich daartoe, op belofte van een buitengewone beloning of anderszins hebben laten verleiden of gebruiken door personen die binnen het land te vinden zijn, dan worden ze mede aan de straffen onderworpen (art. 226 Douanewet). De rechter kan dan soeverein oordelen om de straf van de uitvoerders te milderen. Hij zal dan vooral kijken of deze hebben bijgedragen bij de ontdekking en de overtuiging om de achterliggende actoren bekend te maken. De gevangenisstraf kan nooit minder zijn dan één maand (art. 226 *in fine* Douanewet).

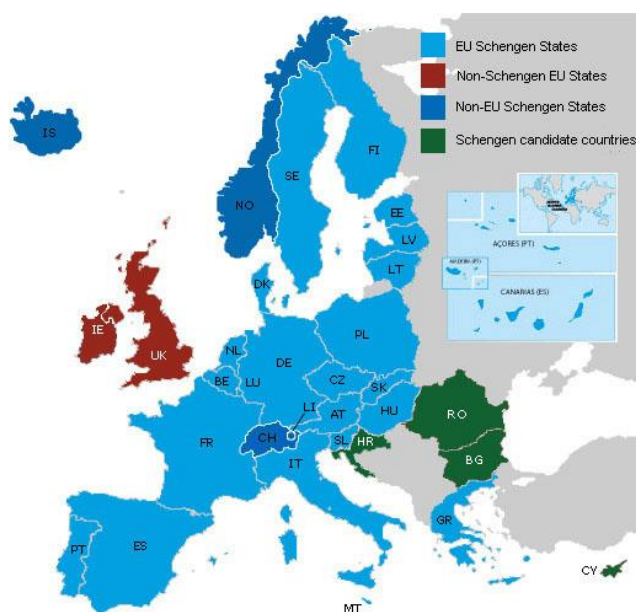
Zoals aangegeven worden ook de medeplichtigen van een smokkelfeit gestraft. Als bewezen is dat een persoon heeft deelgenomen aan het smokkelfeit als verzekeraar, als hebbende laten verzekeren of als belanghebbende op om het even welke wijze, dan worden ze gestraft met dezelfde straffen als de daders (art. 227, §1 Douanewet).

4. Douane

In dit deel staan we stil bij de douane binnen de Europese Unie en de invloed van de Schengenzone. Daarna wordt er gekeken naar de douane in België en later volgt een uitgebreid deel over het douanestrafrecht.

4.1 Douane in de Europese Unie

Dertig jaar geleden werd het Schengenverdrag ondertekend door België, Nederland, Luxemburg, Duitsland en Frankrijk.⁷⁷ Tot op heden hebben nog meer Europese staten zich aangesloten bij dit verdrag, zijnde Italië ('90), Portugal ('92), Spanje ('92), Oostenrijk ('95), Denemarken ('96), Finland ('96), IJsland ('96), Noorwegen ('96), Zweden ('96), Estland ('04), Hongarije ('04), Letland ('04), Litouwen ('04), Malta ('04), Polen ('04), Slovenië ('04), Slowakije ('04), Tsjechië ('04), Cyprus ('04), Zwitserland ('04), Bulgarije ('07), Roemenië ('07), Liechtenstein ('09) en Kroatië ('13).⁷⁸

Schengenzone 2013

Bron: Europese Commissie

Binnen de regio van de Schengenlanden staat vooral het vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal centraal. Elke EU-burger kan zo leven, werken en wonen in andere EU-lidstaten zonder vergaande formaliteiten. Het vrij verkeer en wegvallen van de binnengrenzen is het meest essentiële dat men wou bereiken met dit Schengenakkoord. Aan de buitengrenzen van de Schengenzone blijven uiteraard controles bestaan voor alle personen en goederen die de Schengenzone binnenkomen of

⁷⁷ Europa Nu, http://www.europa-nu.nl/id/vh7dowjo3mzi/akkoord_van_schengen_schengen (consultatie 5 april 2015).

⁷⁸ Europa Nu, http://www.europa-nu.nl/id/vh1alz099lwi/schengen_en_visabeleid (consultatie 5 april 2015).

deze verlaten. Gezien er geen grenscontroles zijn bij grenzen tussen Schengenlanden, is er besloten om krachten te bundelen en zo toch de veiligheid van de Schengenzone te garanderen.⁷⁹ Voorwaarden en procedures worden dan ook geharmoniseerd zodat alle diensten beter kunnen samenwerken over verschillende staten heen. Er bestaat ook solidariteit tussen de landen. Zo zijn er landen die aan de grens liggen van de Schengenzone en dan meer moeten investeren in douane, dit door migranten die de EU trachten binnen te komen via de grenslanden. Er is een EU International Security Fund, een fonds waar alle Schengenlanden aan bijdragen om zo de lasten en investeringen beter te verdelen.⁸⁰ De solidariteit is dan gebaseerd op het principe dat de uiterste landen van de Schengenzone meer investeringen zouden moeten maken terwijl ze zo werk leveren voor de ganse Schengenzone. Ook het delen van informatie is een punt waar de EU hard aan werkt, grote online databanken ontwikkelen is iets waar de EU vandaag sterk mee bezig is.⁸¹ Samenwerken en informatie delen leidt tot efficiëntie en een uniforme aanpak.

Ook drugs is een zorg van Europa, eens ze de buitengrenzen van de Schengenzone zijn gepasseerd kunnen ze immers eenvoudig verder worden verdeeld over heel Europa. Zo heeft de EU een strategie ontwikkeld om drugs aan te pakken, 'The EU Drug Strategy 2013-2020'⁸². Dit actieplan⁸³ is gebaseerd op enkele fundamentele waarden van de EU, namelijk menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, solidariteit, rechtsorde en mensenrechten. Het plan is erop gericht om de vraag naar verdovende middelen te doen dalen en dit alles met het oog op de gezondheid en de risico's die deze middelen kunnen veroorzaken. De strategie die men hanteert focust dus enerzijds op het reduceren van de vraag naar en het aanbod van drugs en anderzijds op coördinatie, internationale samenwerking en het delen van informatie. Ook wordt aandacht besteed aan nieuwe stoffen die op de markt komen, aan de veranderende drugstrafieken, de georganiseerde bendes en het gebruik van nieuwe communicatiemiddelen.

In het actieplan⁸⁴ staat duidelijk te lezen wat de EU wil bereiken en hoe ze dit willen doen. De vraag naar drugs tracht men te reduceren door de leeftijd van aanvang te verhogen, problematisch gebruik aan te pakken, de afhankelijkheid van drugs te verminderen door een op ervaring gebaseerd beleid te

⁷⁹ Europa Nu, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/index_en.htm (consultatie 5 april 2015).

⁸⁰ Europese Commissie, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/index_en.htm (consultatie 5 april 2015).

⁸¹ Europese Commissie, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/border-crossing/index_en.htm (consultatie 5 april 2015).

⁸² Europese Commissie, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1418815184800&uri=CELEX:52012XG1229\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1418815184800&uri=CELEX:52012XG1229(01)) (consultatie 6 april 2015).

⁸³ Europese Commissie, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/drug-control/index_en.htm (consultatie 5 april 2015).

⁸⁴ Europese Commissie, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1418815184800&uri=CELEX:52012XG1229\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1418815184800&uri=CELEX:52012XG1229(01)) (consultatie 6 april 2015).

voeren en het promoten van een gezonde levensstijl. Daarenboven wordt aandacht besteed aan actie rond preventie en het wijzen op de gevaren die de verdovende middelen met zich meebrengen. Maar ook een verder onderzoek naar de gevaren en effecten van de drugs is iets waar de EU voor pleit in zijn plan. Tot slot krijgt de behandeling van verslaafden aandacht en het gebruik en binnensmokkelen van drugs in de gevangenissen.

Hiernaast kijkt dit plan naar manieren om het aanbod aan drugs te verminderen. Hier wil het actieplan vooral focussen op de georganiseerde criminaliteit door een sterkere samenwerking van de staten, een eenduidig verbod en inbeslagname, onderzoeken doen en douanemanagement. De EU probeert tot een aanzienlijke vermindering te komen van het drugsaanbod. Dit doen ze door georganiseerde bendes op te sporen en hard aan te pakken, het verbod van drugtrafiek, een efficiënt gebruik van het juridisch apparaat en het delen van kennis.

Wat de EU ook sterk naar voor haalt in dit plan is de coördinatie, coöperatie en informatie die moet worden gedeeld en op elkaar moet worden afgesteld. Coördinatie betekent dat de diensten over de gehele EU-zone op elkaar moeten zijn afgesteld om zo tot een beter resultaat te komen. Deze coördinatie moet bestaan tussen verschillende lidstaten, organen van de EU en de gemeenschappen. Coöperatie, ofwel samenwerking, is een sleutelvariabele in dit hele proces aldus de EU. Er is immers een gedeelde verantwoordelijkheid en multilateralisme is dan ook vereist om het probleem aan te pakken. In dit opzicht moet het onderling dialoog worden versterkt tussen zowel EU-lidstaten als derde-staten. Tot slot speelt het plan sterk in op informatie, het bestuderen, evalueren en zoeken naar resultaten om zo meer te weten te komen over het probleem en dubbel werk in verschillende staten te voorkomen. Harmonisatie en netwerken zijn hierbij van cruciaal belang.

4.2 Douane in België

Binnen de Federale Overheidsdienst Financiën vinden we de Administratie der Douane en Accijnzen terug.⁸⁵ In de wet van 18 juli 1977 betreffende Douane en Accijnzen⁸⁶ (hierna Douanewet) staat omschreven wat de taken zijn van de douane en tot waar hun bevoegdheid reikt. De bevoegdheden van douaneambtenaren verschillen naar gelang van het gebied waarin ze opereren. Zo hebben douaneambtenaren in havengebieden in België een heel uitgebreide bevoegdheid.⁸⁷

⁸⁵ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 21.

⁸⁶ Algemene Wet 18 juli 1977 inzake Douane en Accijnzen, *BS* 21 september 1977.

⁸⁷ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 21.

4.2.1 Bevoegdheden van de douane

De Administratie der douane en accijnzen is belast met de inning van de rechten bij invoer, van de rechten bij uitvoer en van de accijnzen (artikel 4 Douanewet). De rechten bij invoer bevatten de douanerechten en heffingen van gelijke werking die bij de invoer van goederen van toepassing zijn (art. 1, 4°, a, 1 Douanewet). De belastingen van gelijke werking omvatten agrarische invoerrechten, antidumpingrechten, aanvullende invoerrechten, retorsierechten en compenserende rechten.⁸⁸

Daarnaast is de douane ook bevoegd voor accijnzen. Accijnzen zijn indirecte belastingen die worden geheven op het belastbaar binnenlands verbruik van sommige goederen.⁸⁹ Kenmerkend is dat accijnzen worden geheven afhankelijk van de hoeveelheid van een product en niet op basis van de waarde zoals we dit zien bij BTW.⁹⁰ Bij accijnzen zijn de belastingen verschuldigd op het ogenblik van het verbruik, in de praktijk is dit meestal wel op een vroeger tijdstip dan het eigenlijke verbruik.⁹¹ Het verbruik dient echter wel binnenlands te zijn, als goederen worden uitgevoerd dan wordt de belasting niet geheven in België.⁹² Elk land heeft de bevoegdheid om bijkomende producten aan accijnzen te onderwerpen, zo zijn er de communautaire en nationale accijnsproducten.⁹³

De douane voert ook controleopdrachten uit voor de FOD Financiën. Zo controleren ze de BTW bij binnenlands goederenvervoer en kunnen zo een voertuig doen stoppen en nagaan of het in orde is met de BTW-regelgeving.⁹⁴ De douane kan ook controleren of de vrachtwagens de vereiste verkeersbelasting hebben betaald, alsook de aanwezigheid van een eurovignet voor voertuigen met een maximum toegelaten massa van ten minste twaalf ton.⁹⁵ Ze hebben dan ook nog een reeks bijkomende opdrachten die verband houden met gezondheid, kwaliteit van leefomgeving en veiligheid.⁹⁶ Het gaat dan o.a. over de invoer van hormonen, controle van invoer van vleeswaren, controle op jacht en zee- en riviervisserij, controle op veiligheid van producten, opsporen van namaakgoederen, controle van in- en uitvoer van wapens en het opsporen van drugs en precursoren. Zo zien we dat de douane bevoegd is voor het opsporen van drugs en precursoren bij ladingen die de Europese Unie worden binnen gebracht.

Goederen die de Europese Unie worden binnengebracht kunnen door de douane op vijf verschillende manieren worden behandeld: ofwel belanden de goederen in een vrije zone, ofwel worden ze direct

⁸⁸ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 22.

⁸⁹ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 205.

⁹⁰ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 205.

⁹¹ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 205.

⁹² K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 205.

⁹³ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 222-223.

⁹⁴ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 23.

⁹⁵ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 23.

⁹⁶ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 25.

wederuitgevoerd, ofwel wordt er een douaneregeling aan gegeven, ofwel gaat men ze vernietigen, ofwel worden ze afgestaan aan de schatkist.⁹⁷ Indien het om invoer van drugs gaat zal de douane beslissen deze goederen te vernietigen.

Bij de bevoegdheden van de douane moet natuurlijk rekening gehouden worden met het feit dat de praktijk niet steeds overeenkomt met de theorie. De douane moet ook een zeker beleid volgen en maakt afspraken met andere instanties. Gezien het beperkt personeel en de beperkte middelen die ze hebben moet de douane prioriteiten stellen en kan ze niet alle bevoegdheden ten volle ontplooiën. Tussen de federale gerechtelijke politie en de douane kwam al snel een goede samenwerking wat dan ook een invloed heeft op de bevoegdheden.

4.2.2 Invoeren van goederen

Goederen die ons land binnenkomen moeten steeds worden aangegeven aan de douane vooraleer ze in ons land kunnen worden binnen gebracht. We gaan in dit deel dan ook dieper in op de functie van de douane en hun controlebevoegdheden.

Het douanerecht vinden we, naast de Douanewet, o.a. ook terug in het Communautair Douanewetboek⁹⁸ (hierna CDW). Artikel 37 CDW bepaalt immers dat 'De in het douanegebied van de Gemeenschap binnengebrachte goederen zijn vanaf het ogenblik waarop zij worden binnengebracht aan douanetoezicht onderworpen'. Wat precies het douanegebied is van de gemeenschap wordt verklaard in artikel 3 CDW.⁹⁹ De douane kan deze goederen zo lang als nodig onder hun toezicht houden om de douanestatus ervan te bepalen.¹⁰⁰

We spreken niet van het binnenbrengen van goederen in het douanegebied van de Gemeenschap indien het gaat om schepen of luchtvaartuigen die goederen vervoeren door de territoriale zee respectievelijk het luchtruim van de lidstaten zonder een haven of luchthaven in een lidstaat als bestemming te hebben (art. 38, 6 CDW). Voor goederen die het douanegebied binnenkomen moet een summiere aangifte gedaan worden. Dit is een handeling waarbij de persoon vooraf of op het ogenblik van de invoer zelf de douaneautoriteiten mededeelt dat goederen het douanegebied van de

⁹⁷ K. CELIS en J. VERBEKEN, *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 63.

⁹⁸ Verordening (EG) 2913/92 van de Raad van 12 oktober 1992 tot vaststelling van het Communautair Douanewetboek, *PB. L.* 302 van 19 oktober 1992.

⁹⁹ België, Denemarken, Duitsland, Spanje, Frankrijk, Ierland, Italië, Groothertogdom Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Finland, Zweden, Groot-Brittannië, Monaco, Tsjechië, Estland, Cyprus, Letland, Litouwen, Hongarije, Malta, Polen, Slovenië, Slowakije, Bulgarije en Roemenië. Wat ook binnen het gebied valt zijn de territoriale zeeën, de binnenwateren en het luchtruim. Artikel 3 CDW.

¹⁰⁰ Artikel 37, 2 CDW.

Gemeenschap binnenkomen.¹⁰¹ Deze aangifte dient te gebeuren door de persoon die de goederen het douanegebied heeft binnengebracht of de persoon die zich met het vervoer van de goederen belast nadat deze zijn binnengebracht (art. 40 en 44, 2 CDW). Bij invoer over zee gaat het dan om een gestandaardiseerd manifest.¹⁰² De summiere aangifte moet worden gedaan in het douanekantoor waar de goederen de Gemeenschap binnenkomen, ongeacht waar ze later naartoe zullen worden gebracht en waar ze aan een controle worden onderworpen.¹⁰³ De summiere aangifte dient te worden gedaan binnen een bepaalde termijn. Voor zeevervoer is de termijn afhankelijk van enkele factoren. Bij containervaart moet de aangifte gebeuren minstens 24 uur voor het laden in de haven van vertrek (art. 184*bis*, 1, a TCDW¹⁰⁴). Voor bulk- en stukgoederen is de termijn voor aangifte ten minste vier uur voor aankomst in de eerste haven in het douanegebied (art. 184*bis*, 1, b TCDW). Ten slotte is er nog een speciale termijn van twee uur voor aankomst in specifieke gevallen opgesomd in art. 184*bis*, 1, c en d TCDW.

De douane kan niet elk goed of elke container die aankomt in de haven controleren en zal daarvoor een risicoanalyse doen. Zo gaat men beslissen welke ladingen een groter risico vormen voor de veiligheid van het land waar ze worden ingevoerd. De summiere aangifte is dan ook vooral ingegeven om een op veiligheid gerichte risicoanalyse uit te kunnen voeren op binnenkomende goederen (art. 184*quinquies*, 1 TCDW).¹⁰⁵ Nog voor de goederen in de haven aankomen gaat men deze analyse volbrengen zodat men bij aankomst weet op welke lading men zich als douane moet concentreren.¹⁰⁶ Als er bij de douane een redelijk vermoeden ontstaat dat de goederen die het douanegebied worden binnengebracht een ernstig veiligheidsrisico inhouden en een onmiddellijk optreden is vereist, dan gaan de douaneautoriteiten de indiener van de summiere aangifte ervan in kennis stellen dat de goederen niet mogen worden geladen (art. 184*quinquies*, 2 TCDW). Deze kennisgeving wordt binnen 24 uur na ontvangst van de summiere aangifte bij binnenkomst gedaan (art. 184*quinquies*, 2 TCDW). Indien de douane beslist dat er geen risico aanwezig is, kunnen de goederen worden vrijgegeven om zo een douanebestemming te krijgen (art. 184*quinquies*, 4 TCDW). Risico's die een gevaar kunnen vormen voor de volksgezondheid, het milieu of de openbare veiligheid zijn o.a. besmettelijke ziekten,

¹⁰¹ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 89.

¹⁰² A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 89.

¹⁰³ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 89.

¹⁰⁴ Verordening (EEG) nr. 2454/93 houdende vaststellingen van enkele bepalingen ter uitvoering van Verordening (EEG) nr. 2913/92 van de Raad tot vaststelling van het communautair douanewetboek.

¹⁰⁵ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 91.

¹⁰⁶ Zo is bv. fruit steeds een risicovolle lading om drugs te smokkelen. Interview Norbertus Somers, hoofd drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

goederen met een te hoog gehalte kankerverwekkende stoffen, wapens, explosieven, drugs en precursoren.¹⁰⁷

Er zijn echter ook goederen waarvoor geen summiere aangifte is vereist. Het gaat dan o.a. over elektrische energie, goederen via pijpleidingen binnengebracht, brieven, persoonlijke bagage van een reiziger en goederen waarvoor een mondelinge aangifte volstaat (art. 181^{quater} TCDW).

Goederen staan dan vanaf hun aankomst in het douanegebied onder het douanetoezicht. De goederen moeten naar het door de douaneautoriteiten aangewezen douanekantoor worden gebracht, naar enige andere aangewezen plaats of naar een goedgekeurde plaats en hier zullen ze dan worden opgeslagen.¹⁰⁸ Anderzijds kunnen goederen ook rechtstreeks in een vrije zone worden gebracht (art. 38, 1, b CDW). Goederen die onder douanetoezicht worden gebracht kunnen door douaneautoriteiten worden gecontroleerd op onregelmatigheden. Tot wanneer de douanestatus wordt bepaald blijven de goederen onder hun toezicht.¹⁰⁹

Ook bij verboden goederen en goederen waarvoor een invoerbepanking geldt, is een douaneschuld verschuldigd.¹¹⁰ Voor verdovende middelen en psychotrope stoffen, die niet worden gebruikt voor medische of wetenschappelijke doeleinden, en per definitie onregelmatig zijn binnengebracht, geldt een uitzondering op de douaneschuld, aldus het Hof van Justitie.¹¹¹

Inbreuken op de douanewetgeving en de bijhorende strafrechtelijke gevolgen worden niet geregeld op het niveau van de Europese Gemeenschap, de lidstaten regelen dit zelf met nationale wetgeving.¹¹² Het Hof van Justitie speelt nochtans wel een belangrijke rol in dit verhaal. Artikel 10 EG-verdrag bepaalt immers dat het Hof gehouden is alle passende maatregelen te nemen om de doeltreffende toepassing te verzekeren van het Gemeenschapsrecht indien een gemeenschapsregeling geen specifieke sanctie stelt op de overtreding van bepalingen ervan of daarvoor verwijst naar nationale bepalingen.¹¹³ Het Hof heeft beslist dat lidstaten sancties mogen opleggen die zij passend achten, zij het in overeenstemming met het gemeenschapsrecht en hun algemene beginselen zoals het

¹⁰⁷ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 92.

¹⁰⁸ Art. 38, 1 CDW en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 94.

¹⁰⁹ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 94.

¹¹⁰ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 197.

¹¹¹ HvJ 28 februari 1984, C-294/82, *Jur.* 1984, 1177 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 197.

¹¹² S. VANDROMME, "Douanerecht versus algemene beginselen van het strafrecht", in M. CORNETTE (eds.), *Douane.be: actuele problemen*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 76.

¹¹³ S. VANDROMME, "Douanerecht versus algemene beginselen van het strafrecht", in M. CORNETTE (eds.), *Douane.be: actuele problemen*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 76.

evenredigheidsbeginsel.¹¹⁴ België heeft strafbepalingen ingevoegd in de Algemene Wet inzake Douane en Accijnzen.

4.3 Douanestrafrecht

4.3.1 Algemeen

Het douanestrafrecht is te lezen in de hoofdstukken 24 en 25 van de Algemene wet douane en accijnzen. Het douanestrafrecht wijkt enigszins af van het algemeen strafrecht wegens het feit dat het hier vaak gaat om een technische en grensoverschrijdende materie en de omvang en frequentie van de fraude grote proporties aannemen.¹¹⁵ Volgens het Grondwettelijk Hof is dit ook ingegeven doordat fraude inzake douane en accijnzen het algemeen belang en rechten van de schatkist dusdanig in gevaar brengt dat een bijzonder karakter gerechtvaardigd is.¹¹⁶

In het kader van douane en accijnzen dienen alle misdrijven, overtredingen en fraudezaken te worden vastgesteld door minstens twee bevoegde personen, waarvan de ene moet zijn aangesteld of van commissie voorzien vanwege de administratie der douane en accijnzen (art. 267 Douanewet). Indien de douanebeambten handen tekort komen of bescherming nodig hebben kunnen ze wel steeds beroep doen op alle burgerlijke autoriteiten en politie (art. 327 Douanewet). Andere politiediensten kunnen ook douanemisdrijven vaststellen.¹¹⁷ De processen-verbaal die door deze politiediensten worden opgesteld gelden enkel als inlichting en hebben niet de bijzondere bewijswaarde als deze opgesteld door douaneautoriteiten.¹¹⁸ Enkele ambtenaren bij de administratie der douane en accijnzen zijn ook officier van gerechtelijke politie.¹¹⁹ Zij kunnen dus ook gebruik maken van bijzondere opsporingsmethoden zoals observatie en informantenwerking (art. 47ter – 47undecies Sv.).

¹¹⁴ HvJ 26 oktober 1995, 36/94, *Jur. H.v.J.* 1995, I-3573 en S. VANDROMME, “Douanerecht versus algemene beginselen van het strafrecht”, in M. CORNETTE (eds.), *Douane.be: actuele problemen*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 77.

¹¹⁵ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 255.

¹¹⁶ Arbitragehof 14 februari 2001, nr. 16/2001, *BS* 18 april 2001 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 255.

¹¹⁷ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 256.

¹¹⁸ A. DE NAUW, “Overzicht van douanestrafprocesrecht”, *RW* 2004-05, 922.

¹¹⁹ Wet van 22 april 2003 houdende de toekenning van de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie aan bepaalde ambtenaren van de administratie der douane en accijnzen, *BS* 8 mei 2003 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 256.

4.3.2 Onderzoeksbevoegdheden

De douaneautoriteiten hebben enkele specifieke bevoegdheden gekregen, zo kunnen ze huiszoekingen uitvoeren en goederen, vervoermiddelen en personen inspecteren.¹²⁰ Ze kunnen ook goederen in beslag nemen, monsters nemen van goederen en ze hebben verregaande bevoegdheden om documenten te controleren.¹²¹ Luidens artikel 201, §3 en 329 van de Douanewet moet eenieder de opgevraagde documenten voorleggen of inlichtingen verstrekken aan de douaneautoriteiten, bij weigering wordt deze gestraft met een geldboete van 25 tot 250 euro. Strengere straffen zijn nog voorzien indien de persoon een verboden wapen draagt, gemotoriseerde voertuigen gebruikt ofwel in bende optreedt (art. 329, §2 Douanewet). Daarnaast wordt weerspelligheid of het mishandelen van douaneambtenaren zwaarder gestraft (art. 329, §3 Douanewet). Of deze maatregelen in strijd zijn met het zwijgrecht, daarover zegt het Hof van Beroep van Antwerpen dat dit niet het geval is wanneer de douaneambtenaren trachten om informatie te verkrijgen waarvan ze het bestaan niet kenden of hoogstens een vermoeden hadden.¹²²

Het kan ook voorvallen dat de douane een onderzoek verricht en op deze manier informatie ontdekt die van belang is voor andere belastingen. Het Hof van Cassatie is dan ook van mening dat de douane dit als inlichting kan doorsturen naar de bevoegde administratie.¹²³

4.3.3 Volgrecht

Van belang hierbij is of dit onderzoek al dan niet binnen de tolkring plaatsvindt.¹²⁴ Deze loopt vanaf de laagwaterlijn aan de zee kust tot vijf kilometer richting het binnenland, alsook zee- en luchthavens vallen hieronder tot een straal van 250 meter rondom deze (art. 167 Douanewet).

Het kennen van de tolkring is van belang gezien de douane een volgrecht heeft binnen deze tolkring, ze kunnen goederen volgen, controleren en in beslag nemen aan de grenzen.¹²⁵ Binnen de tolkring zijn de ambtenaren bevoegd om in alle huizen en panden binnen te gaan, waar ze vermoeden dat er verboden magazijnen of opslagplaatsen bevinden (art. 173 Douanewet). Deze handelingen zijn enkel mogelijk mits bijstand van andere ambtenaren, maar dit is echter niet vereist voor visitaties van huizen en panden binnen de tolkring waar zich goederen bevinden die werden onttrokken aan het onderzoek van ambtenaren (art. 174 Douanewetboek). Deze onttrokken goederen die worden opgeslagen binnen de tolkring worden, tot bewijs van het tegendeel, vermoed een opslag van gesmokkelde goederen te

¹²⁰ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 256.

¹²¹ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 256.

¹²² Antwerpen 13 februari 2002, *Fisc.Act.* 2002, afl. 40, 6.

¹²³ Cass. 23 april 1993, *Pas.* 1993, I, 389 en Cass. 28 mei 1993, *Pas.* 1993, I, 519.

¹²⁴ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 257.

¹²⁵ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 257.

zijn (art. 174 *in fine* Douanewet). Luidens art. 175 van de Douanewet blijven deze bevoegdheden gelden als goederen zonder onderbreking worden gevolgd van in de tolkring tot in het binnenland. Bij drugsdelicten zijn het vooral de politiediensten die deze volgen, eerder dan de douaneautoriteiten.¹²⁶

4.3.4 Zich documenten doen voorleggen

Binnen de Exclusieve economische zone van België kunnen de Belgische douaneambtenaren optreden teneinde inbreuken op douanewetgeving te voorkomen of inbreuken hierop te bestraffen (art. 168 Douanewet). Binnen de Belgische territoriale zee kunnen deze ambtenaren aan boord gaan van vaartuigen en zich boorddocumenten en cognossementen laten voorleggen om na te gaan of de vaartuigen in overeenkomst zijn met de geldende regelgeving hieromtrent (art. 169 Douanewet).

Bij een douaneaangifte worden de factuur en alle andere documenten gevoegd die nodig zijn volgens de douaneregeling waarvoor de goederen worden aangegeven (art. 201 Douanewet). Op verzoek van een ambtenaar der douane en accijnzen met ten minste de graad van adjunct-verificateur, moeten de aangever, de importeur, de exporteur en de geadresseerde van de voor een willekeurige douaneregeling aangegeven goederen alle documenten en correspondentie overleggen en mondeling of schriftelijk inlichtingen verstrekken betreffende de goederen, indien deze mededeling nodig wordt geacht voor de controle van de op de douaneaangifte vermelde gegevens (art. 201, §2 Douanewet). De regelgeving verliest echter de modernisering niet uit het oog en voorziet ook een systeem voor geïnternetiseerde documenten. De op de informatiedragers geplaatste gegevens moeten dan op een leesbare en verstaanbare vorm ter inzage worden voorgelegd (art. 201, §2 *in fine* Douanewet). Zoals eerder aangegeven wordt eenieder die weigert deze stukken over te leggen of inlichtingen te verstrekken gestraft.

In de lijn hiermee dient ook gekeken te worden naar artikel 203 van de Douanewet. Hierin staat te lezen dat de importeurs, exporteurs en alle andere personen die rechtstreeks of onrechtstreeks belang hebben bij de invoer of uitvoer van goederen, gehouden zijn, op elke vordering van de ambtenaren der douane en accijnzen met ten minste de graad van adjunct-verificateur, inzage te geven in hun factuurboeken. Concreet gaat het over de factuurboeken, facturen, kopieën van brieven, kasboeken, inventarisboeken en alle boeken, registers, documenten en correspondentie betreffende hun handels- of beroepsactiviteiten. Indien het gaat om kredietinstellingen, de bankiers en de wisselagenten, kan dit slechts mits een bijzondere machtiging van de directeur-generaal der douane en accijnzen. Ook hier wordt voorzien in een geldboete wegens belemmering van het onderzoek (art. 203, §3 Douanewet).

¹²⁶ Interview Norbertus Somers, drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

Ook voor wat betreft de fabrikanten en handelaars van accijnsgoederen is voorzien dat ze alle nuttige documenten moeten voorleggen wanneer de ambtenaren der douane hen daarom verzoeken.¹²⁷ Bij weigering voorziet deze rechtsregel ook een straf in de vorm van een geldboete.

De handboeken, de handelsgeschriften of de handelsdocumenten van een handelaar kunnen worden ingeroepen als bewijs van een vaststelling van fraude zolang het tegendeel niet is bewezen. Dit is het geval wanneer de ambtenaren der douane en accijnzen vaststellen dat deze documenten gegevens bevatten die niet overeenstemmen wat betreft de aan- en verkoop van met rechten of met accijns belaste goederen waarvoor bedragen bij invoer of bij uitvoer kunnen worden toegekend (art. 205 Douanewet). Volgens het Hof van Cassatie en het Grondwettelijk Hof kan het tegendeel hiervan worden bewezen met alle middelen van recht.¹²⁸

4.3.5 Visitaties

Zoals eerder aangegeven heeft de douane een volgrecht. Het stopt evenwel niet bij het volgen van goederen, vervoermiddelen en personen, de douane kan daarnaast een visitatie doen. Indien de ambtenaren voorzien zijn van hun aanstellingsbewijs, kunnen ze op elk tijdstip en elke plaats, zowel binnen hun standplaats als daarbuiten, en zowel 's nachts als overdag, elk vervoermiddel welke zij zien of vermoeden met goederen beladen te wezen, te visiteren en onderzoeken (art. 182, §1 Douanewet). De ambtenaren onderzoeken hierbij of de invoer of uitvoer die plaatsvindt strijdig is met de wetten. Het onderzoek kan slaan op het vaartuig, maar ook alle goederen vervoerd door individuen en tevens alle personen (art. 182, §1 Douanewet). Indien het gaat om stilliggende gesloten vaartuigen dan kan de visitatie niet 's nachts plaatsvinden (art. 182, §2 Douanewet). Normaal vindt de visitatie plaats tijdens de vaart zodat de vaartuigen niet vertraagd worden. Is de visitatie niet mogelijk tijdens de vaart, dan zal ze worden uitgevoerd op de plaats van bestemming of, in het geval van vermoeden van fraude, op de eerste losplaats (art. 182, §3 Douanewet).

De enige vereiste is dat er een vermoeden moet zijn dat er goederen worden vervoerd en dat dit vervoer wordt vermoed strijdig te zijn met de wetten.¹²⁹ Het Hof van Cassatie is evenwel van oordeel dat ieder voertuig dat een grens overschrijdt, mag vermoed worden dat het goederen vervoert en kan dus gecontroleerd worden.¹³⁰ Het Hof van Cassatie heeft bijgevolg een zeer ruime interpretatie gegeven aan 'het vermoeden dat goederen worden vervoerd'.

¹²⁷ Art. 207 Douanewet en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 258.

¹²⁸ A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 923; Cass. 17 oktober 2001, *Arr.Cass.* 2001, afl. 8, 1700 en Arbitragehof 15 oktober 2002, *BS* 4 februari 2003, 4681.

¹²⁹ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 258.

¹³⁰ Cass. 8 september 2000, *TFR* 2001, 1090, noot K. CRASSAERTS.

Ook de lijfsvisitatie dient ruim te worden geïnterpreteerd en slaat zowel op de kledij en bagage van een persoon, als een lichaamsonderzoek dat de eerbaarheid krenkt.¹³¹ Het gaat met andere woorden niet enkel over de bezittingen van een persoon, maar ook een onderzoek op het lichaam kan worden uitgevoerd door de ambtenaren der douane.

Om onderzoek te doen van de goederen mogen de aangewezen ambtenaren de colli's openen, hun inhoud nagaan en tot slot moeten ze dan wel de geopende verpakking terstond terug toe maken (art. 184, §1 Douanewet). Indien tijdens de visitatie schade aan de goederen wordt gebracht dan is de douane ook verantwoordelijk om deze te vergoeden en dit volgens de schatting van de gewestelijke directeur der douane en accijnzen in wiens gebied de schade is toegebracht (art. 184, §1 Douanewet). Er kunnen vragen worden gesteld bij het feit dat de douane schade veroorzaakt en dat ze dan zelf een schatting mogen doen van de schade om de vergoeding te bepalen.

Bij alle visitaties of onderzoeken van goederen moeten alle aanwezige belanghebbenden worden uitgenodigd om daarbij tegenwoordig te blijven (art. 186, §2 Douanewet). De belanghebbende die aanwezig is zal ook worden uitgenodigd tot het voorleggen van de registers, bewijzen, aangiften en andere stukken die zouden kunnen dienen om het resultaat van de visitatie te verzekeren (art. 199 Douanewet). Deze bepaling is nochtans niet voorgeschreven op straffe van nietigheid, zo leidt de niet-toepassing ervan niet tot een onwettige visitatie.¹³² Het Hof van Cassatie heeft duidelijk gemaakt in een arrest wat verstaan dient te worden onder 'belanghebbenden'. Dit zijn personen die de verdachte goederen vervoeren of onder zich hebben, hiermee wordt geenszins de personen in aanmerking genomen waarvan achteraf zou kunnen blijken dat ze aan een eventuele fraude op een bepaalde manier zouden hebben meegewerkt.¹³³

De ambtenaren der douane mogen bij de verificatie van goederen ook steeds kosteloos monsters nemen (art. 206, §1 Douanewet).

4.3.6 huiszoekingen

Binnen de tolkring zijn ambtenaren der douane bevoegd om onderzoek te doen in alle huizen en panden, waar zij de aanwezigheid van verboden magazijnen of opslagplaatsen vermoeden (art. 173, §1 Douanewet). Het onderzoek kan enkel geschieden tussen vijf uur 's morgens en negen uur 's avonds, en met assistentie van een ambtenaar van het gemeentebestuur of een overheidsambtenaar (art. 173,

¹³¹ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 258.

¹³² A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 924 en Brussel 29 mei 2002, *NJW* 2002, afl. 8, 284, noot L. ARNOU.

¹³³ Cass. 16 juni 2009, *Arr.Cass.* 2009, afl. 6-8, 1701 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 259.

§2 Douanewet). De ambtenaren moeten in het bezit zijn van een schriftelijke machtiging van hun meerderen met ten minste de graad van ontvanger of ze moeten door hen vergezeld zijn (art. 173, §3 Douanewet). Een rechterlijke machtiging is voor dergelijke huiszoekingen niet vereist.¹³⁴

De douaneautoriteiten mogen in de tolkring personen met dwangmiddelen verplichten visitaties uit te laten voeren en met dwangmiddelen fraude te bestrijden, met inbegrip van het dienstwapen in bepaalde omstandigheden.¹³⁵

Buiten de tolkring kunnen de ambtenaren der douane onderzoek doen in alle huizen en panden, zij het enkel tussen vijf uur 's morgens en negen uur 's avonds (art. 197 Douanewet). Hiervoor heeft de ambtenaar ook een machtiging nodig, maar deze keer is het de politierechter die ze uitgeeft. Het politiegerecht van het kanton waarin het te onderzoeken pand of erf is gelegen, is bevoegd om zich hierover uit te spreken en zal ook de visitatie vergezellen (art. 197 Douanewet).

Enkel als de rechter van mening is dat er geen gegronde redenen zijn voor een visitatie, kan hij deze weigeren.¹³⁶ Het Grondwettelijk Hof heeft zich ook uitgesproken over deze materie. Het besliste dat inzake de vereiste machtiging van de politierechtbank, dat de betrokkenen zowel in feite als in rechte een rechterlijke controle moeten kunnen hebben op de regelmatigheid van de beslissing die toegang tot de bewoonde lokalen toestaat, alsmede van de maatregelen die op grond daarvan zijn genomen.¹³⁷

Artikel 197 van de Douanewet staat onder hoofdstuk 21 van de wet, zijnde 'Bijzondere bepalingen betreffende visitatie en peiling inzake accijnzen'. Dit hoofdstuk spreekt niet over douane, maar enkel over accijnzen. Toch wordt algemeen aanvaard dat het ook van toepassing is op visitaties inzake douane.¹³⁸

Huiszoekingen zijn ook steeds mogelijk met toestemming van de betrokkene. De douane kan dan in het gehele land en op elk uur, ook tijdens de nacht, huiszoekingen verrichten indien ze een schriftelijk akkoord hebben van de persoon die het werkelijk genot van de woonst heeft.¹³⁹ Deze persoon kan dan ook toestemming geven om maar bepaalde delen van de woning te laten doorzoeken. In dit geval kan de douane niet meer onderzoeken dan de plaatsen die in schriftelijke toestemming werden beschreven.

¹³⁴ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 260.

¹³⁵ Art. 190-192 Douanewet en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 260.

¹³⁶ A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 924.

¹³⁷ GwH 27 januari 2011, nr. 10/2011, *BS* 18 maart 2011, *AFT* 2012, afl. 2, 27 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 260-261.

¹³⁸ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 260.

¹³⁹ Cass. 19 februari 1923, *Pas.* 1923, I, 195.

4.3.7 inbeslagname

De ambtenaren der douane en accijnzen met ten minste de graad van adjunct-verificateur mogen ook een afschrift nemen van de documenten en correspondentie of ze behouden, wanneer ze een inbreuk inzake douane en accijnzen bewijzen of tot het bewijs ervan bijdragen (art. 203, §2 Douanewet). Van de behouden stukken dienen ze volgens deze rechtsregel een inventaris op te maken, een afschrift hiervan wordt ook aan de eigenaar of de houder toegestuurd. Ook hier is een regeling voorzien voor geïnfomatiseerde documenten. De ambtenaren hebben dan het recht om zich kopieën van die documenten te doen overhandigen onder de door hen gewenste vorm (art. 203, §2, *in fine* Douanewet). Belemmeringen van deze rechten worden gestraft met een geldboete (art. 203, §3 Douanewet).

Ook in het geval van smokkel kunnen deze ambtenaren een fabriek, een magazijn of een andere plaats, met inbegrip van de privéwoning van een particulier, een visitatie doen om boeken, brieven en documenten in beslag te nemen die de strafbaarheid van de overtreder kan bewijzen of hun medeplichtigheid (art. 189 Douanewet).

Alle goederen die werden aangeboden ter visitatie of verificatie en waaruit blijkt dat de goederen een verkeerde benaming kregen of gedeeltelijk werden verzwegen, zullen in beslag worden genomen en verbeurdverklaard (art. 236-238 Douanewet).

Elke schipper van een zeeschip, of om het even welk vaartuig, elke vervoerder en alle andere personen die bij de binnenkomst of uitgang proberen de vereiste aangifte niet te doen, en aldus trachten de Schatkist te ontduiken, of elke persoon waarbij verboden opslagen worden gevonden, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten minste vier maanden tot maximum één jaar (art. 220, §1 Douanewet). Hij die dit doet met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden en in het kader van een ernstige fiscale fraude, al dan niet georganiseerd, of de financiële belangen van de Unie heeft geschaad wordt gestraft met een gevangenisstraf van vier maanden tot maximum vijf jaar (art. 220, §2 Douanewet).

Daarenboven worden de schepen, vaartuigen en rijtuigen die tot de smokkel werden aangewend of in gebruik gesteld in beslag genomen met het oog op verbeurdverklaring (art. 222, §1 Douanewet). In het geval dat de lading wel voor een deel werd aangegeven is een inbeslagname niet zomaar mogelijk. Beslag is enkel mogelijk “voor zover het bedrag van de verschuldigde rechten op de niet aangegeven soorten van goederen, en die niet in geheime bergplaatsen werden verstopt, meer belopen dan een vierde van de rechten, die dienen betaald voor het aangegeven gedeelte van de goederen”¹⁴⁰. Dus enkel als het verdoken gedeelte meer bedraagt dan een vierde van de rechten die werden betaald is

¹⁴⁰ Artikel 222, §2 Douanewet.

beslag mogelijk. Indien het gaat om verboden goederen dan wordt de grens opgetrokken van een vierde naar een vijfde van de waarde (art. 222, §2 *in fine* Douanewet). Alle inbeslaggenomen goederen staan onder het beheer van de douaneautoriteiten.¹⁴¹

De in beslaggenomen goederen en vaar- of voertuigen kunnen worden vrijgegeven tegen de betaling van een borgtocht (art. 275 Douanewet). Deze rechtsregel voorziet evenwel in een regel die stelt dat verboden goederen niet kunnen worden vrijgegeven. Zeker binnen het drugsmilieu is dit een belangrijke regel gezien drugsbendes vaak over voldoende kapitaal beschikken en zo de verdovende middelen alsnog verkocht kunnen worden.

4.3.8 Nationale samenwerking

Om hun belastingen te heffen en in te vorderen moeten de douaneautoriteiten toegang kunnen krijgen tot andere administraties. Zo moeten alle bestuursdiensten van de staat, met inbegrip van de parketten en griffies der hoven en rechtbanken, de besturen van provincies en gemeenten, openbare organismen en instellingen, de in hun bezit zijnde inlichtingen, akten, stukken, registers en andere documenten verstrekken indien de douane hierom vraagt (art. 210, §1 Douanewet). Indien het gaat om stukken die deel uitmaken van een gerechtelijk onderzoek dan kunnen deze niet worden meegedeeld, dan met toestemming van de procureur-generaal (art. 210, §1, lid 3 Douanewet).

4.3.9 Internationale samenwerking

Douaneonderzoek vindt voornamelijk plaats binnen internationale handel, zo worden ambtenaren van de douane ook ingeschakeld in internationale onderzoeken.¹⁴² Er zijn ondertussen vele verschillende vormen van samenwerking waar de douane aan participeert.

Vooreerst bestaat er een samenwerking op het niveau van de Benelux op basis van een overeenkomst van 29 april 1969 inzake de administratieve en strafrechtelijke samenwerking op het gebied van de regelgeving die verband houden met de verwezenlijking van de doelstellingen van de Benelux Economische Unie.¹⁴³

Daarnaast zijn er ook enkele samenwerkingsverbanden op het niveau van de Europese Unie. Het Verdrag betreffende de Europese Unie¹⁴⁴ spreekt over de nood van de ontwikkeling van een vorm van

¹⁴¹ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 262.

¹⁴² A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 262.

¹⁴³ BS 17 februari 1971 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 262-263.

¹⁴⁴ Artikel 87 Geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, C 83, *Pb.L.* 30 maart 2010 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 263.

politiële samenwerking waarbij alle bevoegde autoriteiten van de lidstaten betrokken zijn.¹⁴⁵ De betrokken autoriteiten omvatten zowel politie, douane, als andere gespecialiseerde wetshandhavingdiensten die belast zijn met het voorkomen, opsporen en onderzoeken van strafbare feiten (art. 87 VWEU).

De Verordening tot vaststelling van het communautair douanewetboek¹⁴⁶ spreekt over de douaneregeling die in verscheidene lidstaten wordt gebruikt (art. 250 CDW). Luidens deze rechtsregel hebben de door douaneautoriteiten van een lidstaat genomen besluiten, getroffen of identificatiemaatregelen en afgegeven documenten in de andere lidstaten dezelfde rechtsgevolgen. Ook de controles die werden gedaan tijdens een vaststelling in een lidstaat, hebben dezelfde bewijskracht in de andere lidstaten (art. 250 *in fine* CDW).

De Raad van de Europese Unie heeft omtrent deze materie een verordening uitgevaardigd. De verordening behandelt de wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de lidstaten en de samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften.¹⁴⁷

Tot slot zien we op het niveau van de Europese Unie nog een Overeenkomst met betrekking tot deze samenwerkingsbanden. Het gaat dan specifiek over de Overeenkomst van 18 december 1997 opgesteld op grond van artikel K.3 van het verdrag betreffende de Europese Unie inzake wederzijdse bijstand en samenwerking tussen de douaneadministraties.¹⁴⁸

Ook met landen die geen lid zijn bij de Europese Unie kunnen samenwerkingsovereenkomsten worden afgesloten. Landen kunnen steeds bilateraal afspraken maken om documenten en inlichtingen te delen. Een samenwerkingsovereenkomst moet echter niet noodzakelijk bestaan om inlichtingen en

¹⁴⁵ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 263.

¹⁴⁶ Verordening (EEG) van 12 oktober 1992 tot vaststelling van het communautair douanewetboek, nr. 2913/92, *Pb.L.* 19 oktober 1992.

¹⁴⁷ Verordening (EG) nr. 515/97 van de Raad van 13 maart 1997 betreffende de wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de lidstaten en de samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften, *Pb.L.* 82, 22 maart 1997, gewijzigd door Verordening (EG) nr. 766/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 9 juli 2008 tot wijziging van verordening (EG) nr. 515/97 van de Raad betreffende de wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de lidstaten en de samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften, *Pb.L.* 218 van 13 augustus 2008.

¹⁴⁸ Overeenkomst van 18 december 1997 opgesteld op grond van artikel K.3 van het verdrag betreffende de Europese Unie inzake wederzijdse bijstand en samenwerking tussen de douaneadministraties, *BS* 4 november 2004.

documenten te gebruiken wanneer je ze krijgt op verzoek van een derde land, aldus het Hof van Cassatie.¹⁴⁹

4.3.10 Proces-verbaal

Alle bevindingen die de douaneautoriteiten doen in het kader van hun onderzoeksbevoegdheden moeten ze opnemen in een proces-verbaal.¹⁵⁰ Als de douaneautoriteiten vaststellen dat er misdrijven, fraudes of overtredingen van de wet plaatsvinden dan dienen ze deze zo spoedig mogelijk op te nemen in een proces-verbaal (art. 267 Douanewet).

Alles wat de ambtenaren opschrijven in een proces-verbaal geldt tot bewijs van het tegendeel, het proces-verbaal heeft een bijzondere bewijswaarde.¹⁵¹ Opdat het proces-verbaal van deze bijzondere bewijswaarde geniet dient ze te voldoen aan enkele voorwaarden¹⁵²:

- Het proces-verbaal moet zijn opgemaakt door twee daartoe bevoegde personen;
- Het vermeldt alle feiten die het misdrijf uitmaken;
- Het vermeldt de aard van het misdrijf;
- Het vermeldt de omstandigheden van plaats en tijd, de namen van de personen en hun hoedanigheid;
- Binnen vijf dagen na het opstellen wordt het origineel aan de handtekening van de varietur van een hiërarchisch overste onderworpen;
- Binnen dezelfde termijn wordt een afschrift aan de overtredders afgegeven;
- Het moet zijn opgesteld in de door de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken voorgeschreven taal.

Indien de overtredder aanwezig is bij de vaststelling van de inbreuken door de douaneautoriteiten, zal hij ook worden uitgenodigd om aanwezig te zijn bij het opmaken van het proces-verbaal.¹⁵³ Hij is dan ook in de mogelijkheid om het zelf te tekenen en er daadwerkelijk een afschrift van te ontvangen, maar hij kan hiertoe niet verplicht worden.¹⁵⁴ Indien deze weigert het proces-verbaal te ondertekenen, dan

¹⁴⁹ Cass. 1 februari 2000, *FJF*, nr. 2000/89 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 264.

¹⁵⁰ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 264.

¹⁵¹ Art. 272 Douanewet en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 264.

¹⁵² J. DE BACKER, "De vaststelling van de overtredingen inzake douane" in W. MAECKELBERGH (ed.), *Fiscaal Praktijkboek* 1995-96, Antwerpen, Kluwer, 1995, 181-187; A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 926; L. GHEYSENS, "Douanestrafrecht en het proces-verbaal van vaststellingen", *AFT* 1985, 159-162 en artikelen 268 en 270 Douanewet.

¹⁵³ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 264.

¹⁵⁴ A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 927.

staat dit de geldigheid ervan niet in de weg.¹⁵⁵ Is deze persoon niet aanwezig dan zal een eensluidend afschrift worden opgestuurd per aangetekend schrijven (art. 271 Douanewet). De bijlagen die eventueel bij een proces-verbaal zijn gevoegd moeten niet verplicht mee worden verzonden met het proces-verbaal.¹⁵⁶

Zoals reeds aangegeven gelden de processen-verbaal die voldoen aan bovenstaande voorwaarden tot bewijs van het tegendeel. Bij betwistingen zal de beklagde dus moeten aantonen dat de vaststellingen van de douaneautoriteiten niet overeenkomen met de werkelijkheid, en dit tegenbewijs kan met alle bewijsmiddelen worden geleverd.¹⁵⁷ Wat deze bijzondere bewijswaarde betreft, dient opgemerkt te worden dat ze enkel de materiële vaststellingen van de douaneautoriteiten binnen de grenzen van hun bevoegdheden omvatten.¹⁵⁸ De bijzondere bewijswaarde kan dus niet gelden voor deducties of veronderstellingen die de verbalisanten uit hun vaststellingen zelf afleiden.¹⁵⁹

4.3.11 Vervolging van de misdrijven

Alle vorderingen wegens overtredingen, fraudes en misdrijven, waartegen straffen zijn bepaald bij de wetten inzake douane en accijnzen, zullen voor de correctionele rechtbank worden gebracht in eerste aanleg (art. 281, §1 Douanewet). De vorderingen komen voor de rechtbank op initiatief van de administratie, en niet door het Openbaar Ministerie zoals dit gewoonlijk gebeurt (art. 281, §2 Douanewet). Enkel als er ook misdrijven zijn van gemeen recht, zal het Openbaar Ministerie samen met de administratie van douane en accijnzen mee vervolgen (art. 281, §3 Douanewet). Deze vorderingen zullen dan gelijktijdig worden geïnstrueerd en bij één en hetzelfde vonnis zal worden rechtgesproken. De *ratio legis* om het initiatiefrecht bij de douaneautoriteiten te leggen is ingegeven door de complexiteit van het douanerecht.¹⁶⁰ Dit exclusief initiatiefrecht zorgt er ook voor dat het Openbaar Ministerie geen vervolging kan instellen voor douanemisdrijven wanneer de douaneautoriteiten zelf geen vervolging instellen.¹⁶¹

Toch zijn er in de Douanewet enkele strafbepalingen lastens douaneambtenaren zelf die dan uitsluitend door het Openbaar Ministerie kunnen worden vervolgd.¹⁶² Zo wordt een ambtenaar der

¹⁵⁵ A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 927.

¹⁵⁶ A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 927.

¹⁵⁷ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 265.

¹⁵⁸ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 265.

¹⁵⁹ A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 927.

¹⁶⁰ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 265.

¹⁶¹ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 265.

¹⁶² Art. 321, 322 en 328 Douanewet; L. GHEYSENS, "De behandeling van geschillen op het gebied van douane en accijnzen" in *Actuele problemen van het fiscaal recht*, Deurne, Kluwer, 1989, 220-221 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 265.

douane gestraft met een gevangenisstraf indien hij rechtstreeks of zijdelings aan een smokkelfeit of poging hiertoe deelneemt, hetzij medeplichtig is, de smokkel heeft voorbereid, vergemakkelijkt of voltrokken (art. 322 Douanewet). Douane heeft immers een belangrijke rol bij het aan het licht brengen van smokkelwaren. Het feit dat de wet hier specifiek aandacht aan besteedt en zware straffen oplegt toont hoe belangrijk dit is. Douaneambtenaren die worden omgekocht door drugsbendes zou immers een enorm gat veroorzaken in het systeem.

De bepalingen van Boek I van het Strafwetboek, met uitzondering van artikel 68, zijn ook van toepassing op de misdrijven die strafbaar zijn gesteld door de Douanewet en de bijzondere wetten inzake douane en accijnzen (art. 281/2 Douanewet).

Voor bepaalde misdrijven zal dan een gerechtelijk onderzoek starten om enerzijds het misdrijf op te sporen en anderzijds het misdrijf te onderzoeken. Een gerechtelijk onderzoek is het geheel van handelingen die ertoe strekken de daders van misdrijven op te sporen, de bewijzen te verzamelen en de maatregelen te nemen die de rechtscolleges in staat moet stellen met kennis van zaken uitspraak te doen.¹⁶³ Het gerechtelijk onderzoek wordt geleid door de onderzoeksrechter (art. 55 Sv.), wat impliceert dat er dwangmaatregelen kunnen worden genomen (bv. Voorlopige hechtenis van verdachten).¹⁶⁴ Enkel het Openbaar Ministerie heeft de bevoegdheid om een gerechtelijk onderzoek te vorderen (art. 47 Sv.), de douaneautoriteiten kunnen dit niet zelf.¹⁶⁵ Een douaneambtenaar, met minstens graad van directeur, kan wel een schriftelijk verzoek sturen naar het Openbaar Ministerie indien ze van oordeel zijn dat een gerechtelijk onderzoek noodzakelijk is (art. 281, §2 Douanewet). De uitoefening van de strafvordering blijft, ondanks dit vorderingsrecht, in handen van de douaneautoriteiten.¹⁶⁶

Een gerechtelijk onderzoek wordt in het gemeen recht afgesloten door een regeling van rechtspleging in de raadkamer, doch met betrekking tot de douane verloopt dit enigszins anders.¹⁶⁷ De strafvordering wordt door middel van een dagvaarding door de douaneautoriteiten aanhangig gemaakt bij de correctionele rechtbank. Na de dagvaarding zal de raadkamer op vordering van het Openbaar Ministerie vaststellen dat het onderzoek ten einde is en de onderzoeksrechter van zijn onderzoeksverplichtingen ontslaan. De raadkamer zal geen regeling van rechtspleging treffen, dit is reeds gebeurd door de douaneautoriteiten door de aanhangigmaking van de zaak voor de correctionele rechtbank door de dagvaarding.¹⁶⁸ In het gemeen strafrecht is het de raadkamer die

¹⁶³ F. DERUYCK, *Cursus strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2013, 113.

¹⁶⁴ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 266.

¹⁶⁵ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 266.

¹⁶⁶ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 266.

¹⁶⁷ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 266.

¹⁶⁸ A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 931.

beslist over het verder verloop van de rechtspleging, ofwel is er een buitenvolging, ofwel een verwijzing naar het bevoegde vonnisgerecht.¹⁶⁹

Eens de zaak voor de correctionele rechtbank wordt gebracht, dan is de rechter verplicht alle partijen te horen.¹⁷⁰ De douane kan zelf niet pleiten in de rechtbank en zal ook een advocaat moeten aanstellen om in de rechtbank namens hen op te treden en straffen te vorderen.¹⁷¹ De douane geeft aan de feiten een zekere kwalificatie, doch de rechtbank dient deze niet te volgen, tenzij het feiten betreft waarvoor het vervolgingsrecht exclusief bij de administratie ligt, dan kan de rechtbank er geen andere kwalificatie aan geven.¹⁷² Het Openbaar Ministerie wordt gehoord in haar conclusie (art. 281, §2 Douanewet).

Naast de strafvordering kan er ook een burgerlijke vordering ontstaan als de overtredingen, fraudes of misdrijven aanleiding geven tot betaling van rechten en accijnzen (art. 283 Douanewet). De strafrechter zal dan ook van deze vordering kennis moeten nemen. De strafrechter kan ook oordelen over de burgerlijke vordering lastens een belastingschuldige die niet werd vervolgd voor overtredingen, fraudes of misdrijven.¹⁷³ De burgerlijke vordering vindt niet haar oorsprong in het misdrijf, maar komt rechtstreeks voort uit de wet die de verplichting tot betaling van de rechten oplegt.¹⁷⁴ De strafrechter dient er steeds kennis van te nemen, dus ook als hij de beklaagde vrijspreekt voor de strafvordering, moet hij nog steeds uitspraak doen over de burgerlijke vordering tot betaling van de rechten waarvan hij samen met de strafvordering kennis van neemt.¹⁷⁵

4.3.12 Rechtsmiddelen tegen het vonnis

Na de vervolging van het misdrijf en de berechting voor de rechtbank zal de rechter zoals in elke zaak een vonnis uitspreken. Het Belgische recht voorziet dan ook steeds enkele rechtsmiddelen om dit oordeel alsnog aan te vechten.

Verzet:

Verzet is het rechtsmiddel tegen de beslissing van een vonnisgerecht bij verstek gewezen en brengt de zaak terug voor dezelfde rechter.¹⁷⁶ Verstek is de situatie waarin de beklaagde niet voor de rechter is

¹⁶⁹ F. DERUYCK, *Cursus strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2013, 205.

¹⁷⁰ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 266.

¹⁷¹ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 266.

¹⁷² A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 266.

¹⁷³ Cass. 29 april 2003, *Arr.Cass.* 2003, afl. 4, 1069.

¹⁷⁴ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 268.

¹⁷⁵ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 268.

¹⁷⁶ F. DERUYCK, *Cursus strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2013, 296.

verschenen, hetzij op de inleidende zitting (art. 802 Ger.W), hetzij op de zitting waarop de zaak is verdaagd, hetzij op de rechtsdag (art. 804, lid 1 Ger.W.). Elke partij die verstek deed en aan wie de beslissing een nadeel berokkent kan verzet aantekenen (art. 17 Ger.W.). Verzet wordt aangetekend binnen vijftien dagen na de dag van betekening (gewone termijn, art. 187, lid 1 Sv.), of nog eens vijftien dagen nadat hij kennis neemt van het arrest en dit enkel voor de beklagde aan wie de betekening niet aan hem in persoon werd gedaan (buitengewone termijn, art. 187, lid 2 Sv.).

Wanneer de beklagde in hoger beroep verstek liet, en dit hoger beroep werd enkel ingesteld door het Openbaar Ministerie, dan zal het verzet beperkt blijven tot de correcte toemeting van de gevangenisstraf.¹⁷⁷

Hoger beroep:

De wet voorziet dat tegen een vonnis in eerste aanleg van de correctionele rechtbank steeds hoger beroep kan worden aangetekend (art. 199 Sv.). Het recht van hoger beroep vervalt indien dit niet werd gedaan op de griffie van de rechtbank die het vonnis heeft gewezen, uiterlijk vijftien dagen na de dag van de uitspraak of vijftien dagen na de betekening indien het vonnis bij verstek werd gewezen (art. 203, §1 Sv.). Deze vervaltermijn heeft tot gevolg dat alle latere handelingen onontvankelijk zullen zijn.

Maar gelet op de bijzondere rol die de douaneautoriteiten hebben in het strafproces, wijken ook de regels voor het aanwenden van de rechtsmiddelen af van het gemeen strafrecht.¹⁷⁸ Als de beklagde wordt vrijgesproken kan het Openbaar Ministerie beroep aantekenen, maar als zij alleen beroep aantekenen tegen de vrijspraak, dan is dit beroep onontvankelijk.¹⁷⁹ De douaneautoriteiten hebben immers de bovenhand in het proces gezien de vordering van het Openbaar Ministerie onderworpen is aan de vordering van de douaneautoriteiten, wat impliceert dat het Openbaar Ministerie zijn vordering niet kan verderzetten als de douaneautoriteiten hun vordering niet handhaven.¹⁸⁰ Het hof van beroep heeft immers duidelijk beslist dat van zodra de douaneautoriteiten afstand doen van het door hen ingestelde beroep, dat het hoger beroep van het Openbaar Ministerie zonder voorwerp is.¹⁸¹

¹⁷⁷ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 268.

¹⁷⁸ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 267.

¹⁷⁹ Cass. 25 juni 1934, *Pas.* 1934, I, 337 en A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 932.

¹⁸⁰ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 267.

¹⁸¹ Gent 22 januari 1922, *TGR* 1992, 154 en A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 931.

Tegen een veroordelend vonnis kan het Openbaar Ministerie wel alleen optreden in hoger beroep. Hier wordt dan enkel de wettigheid van de veroordeling nagegaan, en wanneer een gevangenisstraf werd opgelegd, zal worden nagegaan of er een correcte toemeting was van deze gevangenisstraf.¹⁸²

Wanneer alleen de douaneautoriteiten hoger beroep instellen tegen een vrijspraak, dan kan geen hoofdgevangenisstraf worden opgelegd in hoger beroep.¹⁸³ De douaneautoriteiten kunnen echter geen hoger beroep instellen tegen beschikkingen van een vonnis die een gevangenisstraf opleggen.¹⁸⁴

Indien een beklaagde hoger beroep aantekent zal de zaak opnieuw volledig worden behandeld.¹⁸⁵ Hij kan ook zijn hoger beroep beperken en als de douaneautoriteiten dan ook hoger beroep aantekenen, dan zal de zaak toch volledig worden behandeld.¹⁸⁶ Als de beklaagde zijn hoger beroep beperkt en het Openbaar Ministerie tekent ook hoger beroep aan, dan zal het hoger beroep van het Openbaar Ministerie enkel betrekking hebben op de uitgesproken gevangenisstraf.¹⁸⁷

Cassatieberoep:

Het cassatieberoep is een rechtsmiddel waardoor een partij in een strafproces de vernietiging tracht te bekomen van de eindbeslissing in laatste aanleg geweest wegens schending van de wet of verzuim van substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormvereisten.¹⁸⁸ Belangrijk is dat het ten eerste gaat om een eindbeslissing, een beslissing in laatste aanleg geweest (art. 416, lid 1 Sv.). Cassatieberoep kan worden ingesteld door alle partijen op voorwaarde dat ze nog in zake waren bij de laatste beslissing, dat ze de vereiste hoedanigheid hebben en belang hebben zich tegen de beslissing te keren (art. 17 Ger.W.). De eis tot cassatie moet binnen vijftien vrije dagen na de dag waarop het arrest is gewezen worden aangevraagd bij de griffie (art. 359 Sv.). In dit geval zal dit beroep volgen op het arrest van het hof van beroep.

¹⁸² A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 267.

¹⁸³ A. DE NAUW, "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 932.

¹⁸⁴ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 267.

¹⁸⁵ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 267.

¹⁸⁶ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 267.

¹⁸⁷ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 267.

¹⁸⁸ R. DECLERQ, *De cassatieprocedure in strafzaken*, Leuven, Wouters, 1988; S. SONCK, *Cassatieberoep in strafzaken*, Gent, Mys & Breesch, 1999 en F. DERUYCK, *Cursus strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2013, 312.

4.3.13 Bestrafing

Transactie:

Vooraleer over te gaan naar de daadwerkelijke straffen, wordt eerst gekeken naar de transacties die de douane kan afsluiten voor alle overtredingen die een geldboete, verbeurdverklaring of sluiting van de fabrieken of werkplaatsen opleveren. Zulke transactie kan worden afgesloten indien er verzachtende omstandigheden aanwezig zijn of wanneer aannemelijk kan worden gemaakt dat een misdrijf voortkwam uit een verzuim en niet werd gepleegd met het oogmerk om opzettelijke fraude te plegen (art. 263 Douanewet). Een transactie is verboden indien het misdrijf voldoende in rechte kan worden bewezen en aan het oogmerk van de opzettelijke fraude niet kan worden getwijfeld (art. 264 Douanewet). Door de transactie zien de douaneautoriteiten af van alle rechtsvervolgingen ten laste van de overtreder in ruil voor de betaling van een geldsom en/of afstand van de in beslag genomen goederen of vervoermiddelen.¹⁸⁹ De transactie maakt dus een definitief einde aan het geschil, zowel strafrechtelijk als burgerrechtelijk.¹⁹⁰

De transactie zoals omschreven in artikel 263 van de Douanewet, is evenwel een dading zoals we deze kennen uit het Burgerlijk Wetboek.¹⁹¹ Dit heeft tot gevolg dat een transactie tussen partijen kracht van gewijsde heeft in hoogste aanleg, partijen zijn derhalve verplicht om hun geschil definitief te laten rusten.¹⁹²

Geldboete:

Bij een veroordeling van het ontduiken van douane- en accijnsrechten wordt een geldboete uitgesproken die een veelvoud is van de ontdoken rechten, dit zorgt ervoor dat de bedragen al snel hoog oplopen en het bijgevolg gaat om strenge straffen.¹⁹³ Zo voorziet artikel 202, §2 van de Douanewet in een geldboete die kan oplopen tot tienmaal de ontdoken belastingen. Artikel 221, §2 van de Douanewet spreekt over tweemaal de waarde van de ontdoken goederen, artikel 232 van de Douanewet over tweemaal de ten onrechte ontvangen restituties, enzovoort. Als dan specifiek naar drugssmokkel wordt gekeken zal artikel 221, §2 van de Douanewet van toepassing zijn en gaat het om de dubbele waarde van de ontdoken goederen. Als er wordt gekeken naar de waarde die drugs hebben dan zitten we al snel aan hoge bedragen voor de geldboete.

¹⁸⁹ L. GHEYSENS, "Enkele bijzondere aspecten van het inzake douane en accijnzen, strafrecht en procedurerecht, *AFT* 1987, 58.

¹⁹⁰ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 269.

¹⁹¹ Artikel 2044 BW en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 269.

¹⁹² E. VAN DOOREN, "Dading in douanegeschillen" (noot onder Cass. 22 september 2011), *RW* 2012-13, 427-430.

¹⁹³ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 269.

De douanegeldboete heeft immers een gemengd karakter, ze is enerzijds een straf en anderzijds een schadeloosstelling.¹⁹⁴ De strafrechter had vroeger geen enkele appreciatiebevoegdheid omtrent de omvang van de straf, zo kon hij artikel 85 Sw. met betrekking tot de verzachtende omstandigheden niet toepassen en kon hij enkel via de probatiewet een geldboete met uitstel opleggen.¹⁹⁵ De enorme bedragen die hier verschuldigd zijn komen niet overeen met het gemeen strafrecht, maar worden verantwoord door de enorme winsten die fraude inzake douane en accijnzen kunnen opleveren.¹⁹⁶

Er is evenwel een evolutie gekomen in de rechtspraak, de douaneautoriteiten kunnen immers bij een transactie wel verzachtende omstandigheden aannemen.¹⁹⁷ In artikel 263 van de Douanewet staat nu te lezen dat verzachtende omstandigheden de zaak kunnen vergezellen, waardoor douaneautoriteiten dit kunnen toestaan, zonder dat de strafrechter dit kan. Dankzij de wet van 21 december 2009¹⁹⁸ kan ook de strafrechter nu verzachtende omstandigheden aannemen door de invoeging van artikel 281/2 in de Douanewet. Deze nieuwe rechtsregel stelt immers dat Boek I van het Strafwetboek ook van toepassing is op misdrijven strafbaar gesteld bij de douanewet en de bijzondere wetten inzake douane en accijnzen, en dit met inbegrip van artikel 85 Sw. Dit betekent dat zware geldboeten door gebruik van verzachtende omstandigheden kunnen worden gemilderd.

De natuurlijke personen of rechtspersonen zijn burgerlijk en hoofdelijk aansprakelijk voor de geldboeten en kosten die het gevolg zijn van de veroordelingen die ingevolge de wetten inzake douane en accijnzen tegen hun gemachtigden of bestuurders, zaakvoerders of vereffenaars zijn uitgesproken wegens misdrijven die zij in die hoedanigheid hebben begaan (art. 265 Douanewet).

Gevangenisstraf:

De hoofdgevangenisstraf kan enkel door het Openbaar Ministerie worden gevorderd en de administratie is niet bevoegd om hoger beroep of cassatieberoep in te stellen tegen de uitgesproken gevangenisstraf, dit komt doordat de hoofdgevangenisstraf in het douanestrafrecht nog steeds een straf is van gemeen recht.¹⁹⁹ De veroordeelde kan wel opschorting, uitstel of probatie verkrijgen op

¹⁹⁴ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 184.

¹⁹⁵ L. HUYBRECHTS, "De strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor douanemisdrijven onder meer deze van de douane-expediteur" in E. VAN HOOYDONK (ed.), *Expediteurs en scheepsagenten. Het gewijzigd juridisch landschap*, Antwerpen, Maklu, 2003, 90 en A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 269.

¹⁹⁶ S. VANDROMME, "De vermindering van de penale geldboete inzake douane en accijnzen bij het voorhanden zijn van verzachtende omstandigheden" (noot onder Arbitragehof 14 september 2006), *RW* 2006-07, afl. 36, 1482.

¹⁹⁷ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 270.

¹⁹⁸ Wet 21 december 2009 houdende fiscale en diverse bepalingen, *BS* 31 december 2009.

¹⁹⁹ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 183.

basis van de wet van 29 juni 1964²⁰⁰, hierdoor kan hij op proef worden vrijgesteld van de gevangenisstraf voor een periode van één tot vijf jaar.²⁰¹

Verbeurdverklaring:

Volgens de rechtspraak is de verbeurdverklaring een fiscale geldstraf van dezelfde aard als de geldboete.²⁰² Het Grondwettelijk Hof heeft echter de verbeurdverklaring versoepeld.²⁰³ De wet van 20 juli 2005 bepaalt dat teruggave wordt verleend van de verbeurd verklaarde goederen aan de eigenaar van de goederen indien hij aantoonbaar vreemd te zijn aan het misdrijf (art. 221, §4 en 222, §4 Douanewet). De verbeurdverklaring is net zoals de geldboete een gemengde straf en kan enkel door de douaneautoriteiten worden gevorderd.²⁰⁴

Bij smokkel of een poging daartoe worden de smokkelwaren in beslag genomen op grond van art. 220-221 van de Douanewet. Ook de vervoermiddelen die voor deze smokkel werden gebruikt worden in beslag genomen en verbeurd verklaard, alsook de niet-aangegeven goederen in geheime bergplaatsen werden verstopt of wanneer geen enkel deel van de lading werd aangegeven (art. 222, §1 Douanewet). Als de lading slechts gedeeltelijk werd aangegeven, dan zijn de voertuigen enkel voor beslag en verbeurdverklaring vatbaar, voor zover het bedrag van de verschuldigde rechten op de niet-aangegeven soorten van goederen, en die niet in geheime bergplaatsen werden verstopt, meer belopen dan twintig procent van die rechten die dienen betaald te worden voor het aangegeven gedeelte van de goederen (art. 222, §2 Douanewet). Goederen en koopwaar, die klaarblijkelijk gediend hebben om de smokkelwaar te verbergen worden ook verbeurd verklaard, ook als ze behoorlijk aangegeven werden in het vrije verkeer (art. 222, §3 Douanewet).²⁰⁵

Sluiting van fabrieken en sloping van gebouwen:

De sluiting van fabrieken en slijterijen of het slopen van gebouwen wordt uitgesproken bij vonnis of arrest, deze straf kan nooit zonder rechterlijke uitspraak worden opgelegd.²⁰⁶ Deze straf is van minder belang voor de problematiek van de drugsmokkel. Om deze reden volstaat het deze straf louter te vermelden en er niet dieper op in te gaan.

²⁰⁰ Wet 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 17 juli 1964.

²⁰¹ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 183.

²⁰² Cass. 15 juni 1920, *Pas.* 1921, I, 9 en Antwerpen 14 november 1984, *RW* 1984-85, 1659.

²⁰³ Arbitragehof 14 februari 2001, nr. 16/2001, *BS* 18 april 2001, 12652.

²⁰⁴ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 186.

²⁰⁵ Luik 14 december 1981, *FJF* nr. 82/148.

²⁰⁶ L. GHEYSENS, "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 188.

4.3.14 Moreel element van het misdrijf

Het Belgische strafrecht is een schuldstrafrecht, dit betekent dat er een zeker opzet of een onachtzaamheid aanwezig moet zijn om van een misdrijf te spreken.²⁰⁷ In de douanewetgeving brengt een loutere overtreding een strafrechtelijke verantwoordelijkheid met zich mee, er ontstaat een vermoeden van schuld, weliswaar een weerlegbaar vermoeden.²⁰⁸ Het verweer dat men te goeder trouw heeft gehandeld is niet voldoende om te ontsnappen aan de strafrechtelijke verantwoordelijkheid, overmacht of dwaling kunnen wel een uitweg bieden.²⁰⁹

Er is geen bijzonder opzet vereist voor de misdrijven. Voor misdrijven die verband houden met valsheid in geschriften, zoals omschreven in de artikelen 159 en 260 van de Douanewet is er wel een bijzonder opzet vereist. Een aantal douanemisdrijven vereisen een algemeen opzet, wat betekent dat ze wetens en willens een strafrechtelijk betugelde handeling stellen, zo vereist strafbare deelneming aan douanemisdrijven een algemeen opzet (art. 226-227 Douanewet).²¹⁰

²⁰⁷ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 270.

²⁰⁸ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 270-271.

²⁰⁹ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 271.

²¹⁰ A. BAERT en L. GHEYSENS, *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 271.

5. De federale gerechtelijke politie

In dit deel wordt gekeken naar de rol van de federale gerechtelijke politie bij de drugsmokkel. De taak van de douane bestaat erin om de smokkel vast te stellen en lading te doorzoeken. Het is vervolgens de taak van de federale gerechtelijke politie om te trachten de organisatie achter de smokkel bloot te leggen. Eerst wordt stilgestaan bij de politie en wordt zo het onderscheid tussen de verschillende diensten duidelijk gemaakt. Daarna wordt gekeken naar de opsporingsmethoden die ze hebben, zowel de algemene als de bijzondere opsporingsmethoden.

5.1 De politie

De wet op het politieambt²¹¹ (hierna W.P.A.) omschrijft het onderscheid tussen de bestuurlijke politie en de gerechtelijke politie.

Luidens artikel 14 van de W.P.A. is de bestuurlijke politie bevoegd om toe te kijken op de handhaving van de openbare orde, de voorkoming van misdrijven en de bescherming van personen en goederen. Voor het vervullen van hun taken staat de bestuurlijke politie onder het gezag van de bestuurlijke overheden met aan de top de minister van Binnenlandse Zaken (art. 5 W.P.A.).

Naast de bestuurlijke politie bestaat er ook de gerechtelijke politie, hun taak wordt omschreven in artikel 15 van de W.P.A. De gerechtelijke politie staat in voor het opsporen van misdrijven, de bewijzen ervan te verzamelen en de daders over te leveren aan de rechtbanken die hen belasten met een bestraffing (art. 15 W.P.A. en 8 Sv.). Deze politiediensten staan onder het gezag van de minister van Justitie, van de hoven van beroep of van de federale procureur (art. 5, lid 2 W.P.A. en 9 Sv.).

Er is echter ook een Comité P ontstaan om extern toezicht uit te oefenen op de politiediensten sinds 1991.²¹² Dit vast comité moet dan toezicht uitoefenen op de politiediensten. Op te merken valt dat de douane niet onder dit toezicht valt, ook niet als ze soortgelijke bevoegdheden uitoefenen als de politie.

De gerechtelijk federale politie is bevoegd over het gehele grondgebied voor de gespecialiseerde en supra-lokale opdrachten, dit met het principe van specialiteit en subsidiariteit, alsook voor ondersteunende opdrachten van de lokale politie.²¹³ De algemene directie van de gerechtelijke politie leidt en coördineert de opdrachten van de gerechtelijke politie en controleert gerechtelijke

²¹¹ Wet 5 augustus 1992 betreffende het Politieambt, BS 22 december 1992.

²¹² Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, BS 26 juli 1991.

²¹³ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 62-63.

gedeconcentreerde diensten.²¹⁴ Het is de procureur des Konings of de onderzoeksrechter die de politiediensten aanwijzen die in een bepaald onderzoek belast zijn met opdrachten van gerechtelijke politie.²¹⁵ De gerechtelijke politie kan zich echter niet mengen in concrete organisatie van de betrokken politiediensten, de leiding van het onderzoek wordt zo toegewezen aan de oversten van de politiediensten en niet aan individuele politieambtenaren.²¹⁶ Op deze manier kunnen de politiediensten zelf intern bepalen hoe de bevoegdheden worden verdeeld en kan dit niet gebeuren door de gerechtelijke overheden. De opdrachten vallen ook onder de leiding van de politieambtenaren zodat de gerechtelijke overheden zich niet kunnen inlaten met de bestuurlijke en operationele leiding van de politiediensten (art. 8/1 W.P.A.).

De ambtenaren van de gerechtelijke politie kunnen worden opgedeeld in twee graden, de officieren van gerechtelijke politie en de agenten van gerechtelijke politie. Enkel de personen met de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie hebben een algemene opsporingsbevoegdheid. De agenten van gerechtelijke politie hebben ook een opsporingsbevoegdheid, doch met de bedoeling de officieren van gerechtelijke politie bij te staan.²¹⁷ De bevoegdheden van de agenten van gerechtelijke politie en de voorwaarden waaronder ze hun bevoegdheden kunnen uitoefenen werden vastgelegd door de wet van 1 april 2006^{218, 219} Bijzondere wetten kunnen hier van afwijken en toch eigen opsporingsbevoegdheden geven aan de agenten van gerechtelijke politie, dit zijn bijzondere opsporingsbevoegdheden.²²⁰

De officieren van gerechtelijke politie kunnen dan op hun beurt nog eens worden ingedeeld in enerzijds de officieren van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings en anderzijds de officieren van gerechtelijke politie met beperkte bevoegdheid.²²¹ De hoedanigheid van hulpofficier van de procureur des Konings wordt toegekend aan bepaalde personen op basis van het Wetboek van Strafvordering. Onder de officieren van gerechtelijke politie met beperkte bevoegdheid moeten we begrijpen de veld- en boswachters en alle ambtenaren die dankzij een bijzondere wet of decreet ook bijzondere opsporingsbevoegdheden hebben gekregen (art. 16 Sv.).

²¹⁴ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 63.

²¹⁵ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 64.

²¹⁶ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 64.

²¹⁷ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 65.

²¹⁸ Wet 1 april 2006 betreffende de agenten van de politie, hun bevoegdheden en de voorwaarden waaronder hun opdrachten worden vervuld, BS 10 mei 2006.

²¹⁹ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 67.

²²⁰ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 65.

²²¹ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 65-67.

In de situatie van heterdaad²²² kan de hulpofficier van de procureur des Konings huiszoekingen doen, zelfs bij nacht, zaken in beslag nemen, een deskundige aanstellen, een onderzoek aan het lichaam bevelen, personen arresteren en het opvorderen van gegevens ter identificatie (art. 36, 35, 43, 90bis en 46bis Sv.). De officieren van gerechtelijke politie met beperkte bevoegdheden kunnen enkel de laatste twee bevoegdheden uitoefenen in een situatie van heterdaad. Maar ook buiten de heterdaad hebben de leden van de gerechtelijke politie bevoegdheden. Zo kan de gerechtelijke politie overgaan tot het maken van vaststellingen, het ondervragen van verdachten, het verhoor van getuigen en huiszoekingen en inbeslagnames mits toestemming.²²³ Ook bijzondere wetten kunnen aan de gerechtelijke politie specifieke bevoegdheden verlenen i.v.m. opsporing van misdrijven, vaak zijn deze ruimer dan de bevoegdheden omschreven in het Wetboek van Strafvordering.²²⁴

5.2 Opsporingshandelingen

In een opsporingsonderzoek²²⁵ kan door de politiediensten worden overgegaan tot verschillende handelingen. Het is de procureur des Konings die de algemene richtlijnen uitvaardigt die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van de opdrachten door de gerechtelijke politie in zijn arrondissement (art. 26 Sv.). De agenten of officieren van gerechtelijke politie moeten steeds de procureur des Konings informeren over de gevoerde opsporingen die ze op eigen initiatief namen (art. 28ter, §2 Sv.). De procureur des Konings kan ook de officieren van gerechtelijke politie vorderen om alle voor het opsporingsonderzoek noodzakelijke handelingen te volbrengen (art. 28ter, §3 Sv.).

5.2.1 Algemene opsporingsmethoden

De meest voorkomende opsporingsmethoden waar de gerechtelijke politie gebruik van maakt zijn de ondervraging van verdachten/inverdenkinggestelde²²⁶, het verhoor van getuigen, de huiszoeking, het deskundigenonderzoek, het D.N.A. onderzoek, het opsporen van telefonische mededelingen en af luisteren van telefoongesprekken.

²²² Een misdrijf dat ontdekt wordt terwijl het gepleegd wordt of terstond nadat het gepleegd is (art. 41, lid 1 Sv.), als de verdachte door openbaar geroep wordt vervolgd of in het bezit is van wapens of werktuigen die vermoeden dat hij de dader of medeplichtige is (art. 41, lid 2 Sv.) en als het misdrijf gepleegd is binnen en de procureur des Konings wordt verzocht het misdrijf vast te stellen door het hoofd van het huis of in geval van partnergeweld (art. 46 Sv.).

²²³ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 70-71.

²²⁴ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 71.

²²⁵ Geheel van handelingen die ertoe strekken de misdrijven, hun daders en de bewijzen ervan op te sporen en de gegevens te verzamelen die dienstig zijn voor de uitoefening van de strafvordering (art. 28bis, §1, lid 1 Sv.).

²²⁶ Tijdens een opsporingsonderzoek is de betrokken persoon een verdachte. Indien een gerechtelijk onderzoek is gestart wordt deze persoon een inverdenkinggestelde.

Ondervraging van verdachten en verhoor van getuigen:

De regelgeving omtrent ondervraging van verdachten en het verhoor van getuigen werd vooreerst gewijzigd door de wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek.²²⁷ De bekende Salduz-wetgeving heeft deze regeling nog verder aangevuld met fundamentele regels.²²⁸ Er worden specifieke regels opgelegd voor eenieder die wordt verhoord of ondervraagd, daarnaast zijn er aparte regels als er feiten ten laste kunnen worden gelegd en tot slot nog andere regels indien de persoon van zijn vrijheid is beroofd. Over de specifieke vereisten die de Salduz-wetgeving oplegt wordt niet uitgeweken in deze masterproef omdat ze te omslachtig zijn en dit geen meerwaarde biedt voor dit onderzoek. Een simpele verwijzing naar artikel 47*bis* van het Wetboek van Strafvorderingen moet volstaan.

De ambtenaren der douane en accijnzen kunnen, onverminderd de bevoegdheden van de officieren van gerechtelijke politie, bij de uitoefening van hun opdracht elke persoon verhoren en ondervragen indien ze dit nodig achten (art. 7, §2, lid 1, 2° Drugswet).

Als de getuige een verklaring aflegt over een misdrijf zoals omschreven in art. 90*ter*, §2-4 Sv. dan kunnen bijzondere beschermingsmaatregelen worden toegekend. Het betreffende artikel somt een lange lijst van strafbare feiten op, waaronder de overtreding van de bepalingen van de Drugswet (art. 90*ter*, §2, 14° Sv.). Specifiek gaat het dan over drugsmisdrijven die gepleegd worden in hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging alsook de daden van deelneming hieraan als leidend persoon (art. 2*bis*, §3, b en §4, b Drugswet). De getuigen kan dan gerecloceerd worden of een nieuwe identiteit krijgen o.b.v. artikel 104, §2 Wetboek van Strafvordering. Daarenboven kan de getuige voor precieze en ernstige aanwijzingen van feiten zoals omschreven in art. 90*ter*, §2-4 Sv. (dus ook voor drugsdelicten), een verklaring afleggen in volledige anonimiteit (art. 86*bis*, §2 Sv.). De onderzoeksrechter neemt wel steeds kennis van de identiteit van de getuige (art. 86*bis*, §3 Sv.).

Huiszoeking:

Op basis van artikel 15 van de Grondwet is de woning onschendbaar en kan geen huiszoeking plaatsvinden dan in de gevallen die de wet bepaalt en op de wijze die ze voorschrijft. De gerechtelijke politie of de procureur des Konings zelf kan wel steeds vaststellingen doen in openbare plaatsen of

²²⁷ Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998.

²²⁸ Wet 13 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan, *BS* 5 september 2011; beter bekend als de Salduz-wetgeving.

voor publiek toegankelijke plaatsen (art. 26, lid 1 W.P.A.). Ook voertuigen die zich op de openbare weg bevinden of op voor het publiek toegankelijke plaatsen kunnen steeds worden doorzocht door de politie (art. 29, lid 1 W.P.A.). In alle overige gevallen dient de huiszoeking te gebeuren met een bevel van de onderzoeksrechter.²²⁹ Tot slot dient opgemerkt te worden dat een huiszoeking zonder bevel toch mogelijk is indien er een voorafgaande schriftelijke toestemming is van degene die het werkelijke genot heeft van de plaats, alsook in de situatie van heterdaad en indien een bijzondere wet in deze mogelijkheid voorziet.

Zo heeft de Drugswet²³⁰ in artikel 6*bis* geregeld dat de officieren van gerechtelijke politie de apotheken, winkels en alle andere plaatsen bestemd voor de verkoop of de aflevering van de in de Drugswet genoemde stoffen, mogen bezoeken gedurende de uren dat zij voor het publiek toegankelijk zijn. Ook de depots die bij deze ruimten aansluiten mogen ze tijdens dezelfde uren bezoeken, zelfs als ze niet voor het publiek toegankelijk zijn (art. 6*bis*, lid 2 Drugswet). De ambtenaren der douane en accijnzen kunnen, onverminderd de bevoegdheden van de officieren van gerechtelijke politie, tussen vijf uur 's ochtends en negen uur 's avonds, en zonder voorafgaande verwittiging, alle plaatsen bezoeken waar de verdovende middelen worden verkocht, afgeleverd, afgestaan onder bezwarende titel of om niet, vervaardigd, bereid, bewaard of opgeslagen (art. 7, §2, lid 1, 1° Drugswet). Ook andere plaatsen die aan hun toezicht zijn onderworpen en niet voor het publiek toegankelijk zijn kunnen door hen worden bezocht op basis van dezelfde wetsbepaling. Buiten deze uren kan ook steeds een bezoek plaatsvinden, maar dan moeten ze in het bezit zijn van een toelating van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg (art. 7, §2, lid 2, 1°, *in fine* Drugswet).

De onderzoeksrechter kan de huiszoeking zelf uitvoeren o.b.v. artikel 87 Sv. Hij kan ook verzoeken dat de officier van gerechtelijke politie dit doet in geval van noodzaak, deze laatste kan de huiszoeking niet op zijn beurt subdelegeren aan een ander (art. 89*bis* Sv.).²³¹

Op basis van artikel 28*bis*, §3 Sv. kan de huiszoeking ook leiden tot het in beslag nemen van goederen die worden aangetroffen. Verdovende middelen die voortkomen uit een daad van smokkel zullen dan zeker in beslag worden genomen.

²²⁹ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 91.

²³⁰ Wet 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en anticeptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, BS 6 maart 1921.

²³¹ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 135.

Deskundigenonderzoek:

Hoewel dit niet in de wet staat geschreven, wordt algemeen aanvaard dat de procureur des Konings een deskundige kan aanstellen tijdens het opsporingsonderzoek.²³² Ook voor het gerechtelijk onderzoek vermeldt de wet niet dat de onderzoeksrechter een deskundige kan aanstellen. Dit wordt wel omschreven in de artikelen 43 en 44 Sv. en het Hof van Cassatie neemt aan dat deze regels ook gelden voor de onderzoeksrechter, zelfs buiten de situatie van heterdaad.²³³ In een gerechtelijk onderzoek dient de deskundige de eed af te leggen, dit is niet van toepassing in het opsporingsonderzoek.

D.N.A. onderzoek:

Het D.N.A. onderzoek is een onderzoeksmethode die enkel aan de onderzoeksrechter toekomt (art.90*undecies* Sv.). Toch kan ook de procureur des Konings een hoeveelheid bloed, wangslimvlies of haarwortels laten afnemen bij een meerderjarige die hierin toestemt (art. 44*ter*, §3 Sv.). Deze handelingen zijn in het opsporingsonderzoek enkel mogelijk indien in het onderzoek reeds menselijke cellen werden aangetroffen (art 44*ter*, §3, lid 2 Sv.). In het gerechtelijk onderzoek dient ook menselijk celmateriaal te zijn aangetroffen, moet het feit strafbaar zijn met een maximumgevangenisstraf van vijf jaar of zwaarden en moet er een directe band zijn tussen de betrokkene en de feiten (art. 90*undecies*, §1 Sv.). Opdat de betrokken persoon kan toestemmen is het noodzakelijk dat de hij weet voor welke doeleinden de stalen worden gebruikt.

Opsporen telefonische mededelingen en afluisteren telefoongesprekken:

De procureur des Konings kan ook telefonische mededelingen opsporen bij een ontdekking op heterdaad van de in artikel 90*ter*, §2–4 Sv. beschreven feiten (dit omvat drugsdelicten, zie *supra*).²³⁴ Indien de procureur deze maatregel neemt, moet ze evenwel binnen de 24 uur worden bevestigd door de onderzoeksrechter (art. 88*bis*, §1, lid 5 Sv.). De onderzoeksrechter kan oproepgegevens doen opsporen en de oorsprong of bestemming van telecommunicatie laten lokaliseren (art. 88*bis*, §1, lid 1 Sv.). De onderzoeksrechter vermeldt de feitelijke omstandigheden van de zaak die de maatregelen wettigen in een met redenen omkleed bevelschrift dat hij meedeelt aan de procureur des Konings (art. 88*bis*, §1, lid 3 Sv.).

²³² F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 93.

²³³ Cass. 25 oktober 1983, AC 1983-84, nr. 109.

²³⁴ Art. 88*bis*, §1, lid 5 Sv.

Bij gijzelneming en afpersing kan de procureur des Konings de telefoongesprekken afluisteren in geval van ontdekking op heterdaad (art. 90ter, §5 Sv.). De onderzoeksrechter kan privé-communicatie of privé-telecommunicatie afluisteren en opnemen (art. 90ter – 90decies Sv.).²³⁵ De telefoontap is door de onderzoeksrechter maar mogelijk voor welbepaalde omschreven situaties, o.a. voor misdrijven omschreven in art. 90ter, §2-4 Sv. (dit omvat drugsdelicten, zie *supra*), indien deze maatregel noodzakelijk is om de waarheid te achterhalen en ze kan enkel t.a.v. de inverdenkinggestelde.²³⁶ Deze maatregel kan enkel worden uitgevoerd door de officier van gerechtelijke politie die nominatief wordt vermeld in zijn beschikking, eventueel bijgestaan door bij naam genoemde agenten van gerechtelijke politie (art. 90quater, §1 en 3 Sv.).

5.2.2 Bijzondere opsporingsmethoden

De bijzondere opsporingsmethoden zijn de observatie, de infiltratie en de informantenwerking (art. 47ter, §1, lid 1Sv.). Deze methoden worden aangewend in het kader van een opsporingsonderzoek of een gerechtelijk onderzoek, onder de controle van het Openbaar Ministerie. Ze hebben tot doel de daders van misdrijven te vervolgen, het opsporen, verzamelen, registreren en verwerken van gegevens en inlichtingen op grond van ernstige aanwijzingen van te plegen of reeds gepleegde strafbare feiten (art. 47ter, §1, lid 2 Sv.). Deze methoden werden ingevoerd met de wet van 6 januari 2003.²³⁷

Meteen valt op dat de bijzondere opsporingsmethoden vallen onder de controle van de procureur des Konings, ook indien het gaat om een gerechtelijk onderzoek (art. 47ter, §2, lid 1 Sv.).

Zoals aangegeven voorziet de wet van 6 januari 2003 in drie bijzondere opsporingsmethoden, deze worden kort toegelicht.

Observatie:

Het stelselmatig waarnemen door een politieambtenaar van één of meerdere personen, hun aanwezigheid of gedrag, of van bepaalde zaken, plaatsen of gebeurtenissen is een observatie volgens het Wetboek van Strafvordering.²³⁸ Van een stelselmatige observatie kan worden gesproken indien ze meer dan vijf opeenvolgende dagen of meer dan vijf niet-opeenvolgende dagen binnen de periode van één maand plaatsvindt, alsook indien technische hulpmiddelen werden aangewend, indien het een

²³⁵ L. HUYBRECHTS, "Het gerechtelijk afluisteren in het Belgische recht na de nieuwe afluisterwet", *Panopticon*, 1995, 41-57.

²³⁶ Artikel 90ter, §1, lid 1 en lid 3 Sv.

²³⁷ Wet 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *BS* 12 mei 2003.

²³⁸ Artikel 47sexies Sv.

internationaal karakter heeft, of ze wordt uitgevoerd door een gespecialiseerde eenheid van de politie (art. 47*sexies*, §1, lid 2 Sv.). Het is de officier van gerechtelijke politie die de observatie gaat leiden, hij dient dan de procureur des Konings in te lichten over elke fase van de observatie d.m.v. een vertrouwelijk verslag (art. 47*septies*, §1 S.).

Luidens artikel 56*bis*, lid 2 Sv. kan enkel de onderzoeksrechter de observatie machtigen indien ze tot doel heeft zich in een woning te verwerven en technische hulpmiddelen worden gebruikt en er ernstige aanwijzingen zijn dat de strafbare feiten een misdrijf zijn zoals bedoeld in art. 90*ter*, §2-4 Sv. (dit omvat drugsdelicten, zie *supra*), of in het kader van een criminele organisatie.

Infiltratie:

De infiltratie is het door een politieambtenaar, de infiltrant, onder een fictieve identiteit, duurzaam contact onderhouden met één of meerder personen, waarvan er ernstige aanwijzingen zijn dat zij strafbare feiten in het kader van een criminele organisatie plegen of zouden plegen of misdaden of wanbedrijven zoals bedoeld in artikel 90*ter*, §2-4 Sv. plegen of zouden plegen (dit omvat drugsdelicten, zie *supra*). Op deze manier is een infiltratie in het drugsmilieu mogelijk voor politieambtenaren. In de praktijk is het echter niet eenvoudig gezien deze bendes vaak opereren op basis van bloedbanden en zeer achterdochtig zijn tegenover buitenstaanders. Ook hier is steeds een schriftelijke machtiging van de procureur des Konings vereist en dient de officier van gerechtelijk politie hem te informeren via een vertrouwelijk verslag (art. 47*octies*, §3 en 47*novies* Sv.). Specifiek aan de infiltratie is dat speciale eenheden van de federale politie bepaalde politionele onderzoekstechnieken mogen aanwenden.²³⁹

Informantenwerking:

Onder dit begrip wordt verstaan, het onderhouden van regelmatige contacten door een politieambtenaar met een persoon, de informant, waarvan vermoed wordt dat hij nauwe banden heeft met één of meerdere personen, waarvan ernstige aanwijzingen zijn dat ze strafbare feiten plegen of zouden plegen, en die politieambtenaar hierover, al dan niet gevraagd, inlichtingen en gegevens verstrekt (art. 47*decies*, §1 Sv.). Elke gedeconcentreerde dienst van de federale politie heeft een lokale informantenbeheerder.²⁴⁰ Deze lokale informantenbeheerder gaat de betrouwbaarheid na van de

²³⁹ De procureur des Konings kan hen hiertoe machtigen mits bijkomend voorafgaand akkoord van de federale procureur, in samenwerking met buitenlandse speciaal daartoe opgeleide en bevoegde ambtenaren (art. 47*octies*, §2 Sv. Deze technieken worden opgesomd en geregeld in het K.B. van 9 april 2003 betreffende de politionele onderzoekstechnieken, BS 12 mei 2003. Het gaat dan bv. om de pseudo-verkoop, frontstore, enz.

²⁴⁰ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 98.

informant en geeft minstens driemaandelijks een verslag door aan de procureur des Konings (art. 47*decies*, §3 en §5 Sv.). De politieambtenaar kan zelf geen strafbare feiten plegen, tenzij dit gebeurt met het oog op het welslagen van de opdracht of het verzekeren van zijn veiligheid of die van anderen en steeds mits uitdrukkelijk akkoord van de procureur des Konings (art. 47*quinquies*, §2Sv.). Vroeger kon ook de informant, meestal iemand uit het criminele milieu, zelf misdrijven plegen die strikt noodzakelijk waren.²⁴¹ Het toenmalige Arbitragehof heeft deze wetsbepaling echter vernietigd met een arrest van 19 juli 2007.²⁴²

Naast de bijzondere opsporingsmethoden voorziet de BOM-wet van 6 januari 2003 ook nog in vier 'andere onderzoeksmethoden':

Abonnee telecommunicatiedienst:

De procureur des Konings kan bij een gemotiveerde en schriftelijke beslissing nagaan wie de abonnee of gewoonlijke gebruiker is van een telecommunicatiedienst, of nagaan op welke telecommunicatiedienst een persoon geabonneerd is of welke hij gewoonlijk gebruikt (art. 46*bis*, §1 Sv.). Hij kan hiervoor de medewerking van de communicatiediensten vorderen.²⁴³ Iedere weigering om de gegevens mee te delen wordt gestraft met een geldboete van 26 euro tot 10.000 euro (art. 46*bis*, §2, *in fine* Sv.).

Poststukken onderscheppen:

De procureur des Konings kan ook poststukken die bestemd zijn voor of afkomstig zijn van een verdachte onderscheppen en in beslag nemen wanneer er ernstige aanwijzingen zijn dat de strafbare feiten een correctionele hoofdgevangenisstraf van minstens één jaar tot gevolg kunnen hebben (art. 46*ter* Sv.). Indien de postoperator weigert mee te werken, dan wordt een gevangenisstraf van acht dagen tot één jaar en/of een geldboete van 26 euro tot 10.000 euro (art. 46*ter*, §2, *in fine* Sv.). Op te merken valt dat het gaat om het in beslag nemen van poststukken en niet over het openen ervan. Dit kan de procureur des Konings enkel bij heterdaad, anders komt dit aan de onderzoeksrechter toe.²⁴⁴

²⁴¹ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 98.

²⁴² GwH 19 juli 2007, nr. 105/2007.

²⁴³ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 99.

²⁴⁴ Artikel 88*sexies*, lid 1 en 2 Sv. en F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 99.

Bancaire inlichtingen:

In het geval er ernstige aanwijzingen zijn dat de gepleegde misdrijven een gevangenisstraf van één jaar of meer tot gevolg kunnen hebben, kan de procureur des Konings ook bancaire inlichtingen vorderen (art. 46*quater* Sv.). Hij kan zo een lijst van bankrekeningen vragen van de titularis, alle bankverrichtingen die werden gedaan binnen een tijdvak opvragen of gegevens m.b.t. de titularis opvragen (art. 46*quater*, §1 Sv.). Voor misdrijven zoals bedoeld in artikel 90*ter*, §2-4 Sv. (hieronder vallen drugsdelicten zie *supra*), kan de procureur des Konings de tegoeden bevroren (art. 46*quater*, §2 Sv.). Ook hier wordt de weigering van hulp door de banken gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot één jaar en/of een geldboete van 26 euro tot 10.000 euro (art. 46*quater*, §3, *in fine* Sv.).

Inkijkoperatie:

Tot slot kan de procureur des Konings bij een schriftelijke en met reden omklede beslissing de politiediensten de politie machtigen tot een inkijkoperatie.²⁴⁵ Dit is het betreden van een private plaats, buiten medeweten van de eigenaar of zijn rechthebbende, of zonder hun toestemming, een private plaats betreden, wanneer er ernstige aanwijzingen zijn dat de strafbare feiten een misdrijf uitmaken of zouden uitmaken als bedoeld in art. 90*ter*, §2-4 Sv. (dit omvat drugsdelicten, zie *supra*) of in het kader van een criminele organisatie.²⁴⁶ Deze methode kan enkel worden toegepast volgens het principe van subsidiariteit, indien alle andere methoden niet volstaan (art. 46*quinquies*, §1 Sv.). In de private plaats kan de politie zich enkel vergewissen van de aanwezige zaken die vatbaar zijn voor verbeurdverklaring, kunnen ze bewijzen verzamelen van die aanwezigheid en kunnen ze technische hulpmiddelen plaatsen voor een observatie (art. 46*quinquies*, §2 Sv.). Niet alle plaatsen vallen onder deze regelgeving, onder bevel van een onderzoeksrechter zijn meer maatregelen mogelijk.²⁴⁷

Vele van bovenstaande bijzondere opsporingsmethoden waren voor de douaneautoriteiten al mogelijk o.b.v. de Algemene Wet inzake Douane en Accijnzen, maar staan nu door de BOM-wet onder strengere controle.²⁴⁸

²⁴⁵ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 100.

²⁴⁶ Artikel 46*quinquies*, §1 en 89*ter* Sv.

²⁴⁷ Zie hiervoor de omschrijving van de plaatsen die hieronder vallen in artikel 46*quinquies*, §1, lid 2 Sv. en artikel 89*ter* Sv.

²⁴⁸ Interview met Norbertus Somers, hoofd drugsteam douane en accijnzen.

6. Openbaar Ministerie

In dit deel wordt nog een overzicht gegeven van de rol van het Openbaar Ministerie in de bestrijding van de drugsmokkel. De rol van het Openbaar Ministerie is sterk verweven met deze van de federale gerechtelijke politie, vele zaken zijn daarom aldus reeds in het vorige deel aan bod gekomen en zullen hier dan ook niet worden herhaald. Naast het Openbaar Ministerie, komt ook de rol van de onderzoeksrechter aan bod in dit deel.

6.1 Het opsporingsonderzoek

Het opsporingsonderzoek is het geheel van handelingen die ertoe strekken de misdrijven, hun daders en de bewijzen ervan op te sporen en de gegevens te verzamelen die dienstig zijn voor de uitoefening van de strafvordering (art. 28*bis*, §1, lid 1 Sv.). Het is steeds de procureur des Konings die de leiding en de verantwoordelijkheid heeft over het opsporingsonderzoek (art. 28*bis*, §1, lid 3 Sv.). Zoals duidelijk bleek uit deel 5 van deze masterproef, is het de procureur die instructies geeft aan de federale gerechtelijke politie tijdens het onderzoek en moeten laatsten vaak rapporteren aan de procureur. De procureur waakt ook over de wettigheid van de handelingen en de loyauteit waarmee ze worden verzameld (art. 28*bis*, §3, lid 2 Sv.). Hiermee wordt bedoeld dat het de taak is van de procureur om te kijken of de politiediensten hun opdrachten hebben uitgevoerd binnen hun bevoegdheden en de bewijzen aldus wettig zijn verzameld.

Luidens paragraaf 2 van artikel 28*bis* Sv. is het opsporingsonderzoek ertoe gericht om proactieve recherche te doen. De wet omschrijft ook wat ze hiermee bedoelen. Dit is het opsporen, verzamelen, registreren en verwerken van gegevens en inlichtingen op grond van een redelijk vermoeden van te plegen of reeds gepleegde maar nog niet aan het licht gebrachte strafbare feiten, met het doel de daders te vervolgen. Het moet gaan om strafbare feiten die gepleegd worden in het kader van een criminele organisatie of misdrijven zoals omschreven in artikel 90*ter*, § 2-4 Sv. Zoals in het vorige deel van deze masterproef reeds herhaaldelijk werd gesteld, omvat deze laatste bepaling ook de drugsdelicten (zie *supra*). Vaak is er een combinatie van proactieve recherche en bijzondere opsporingsmethoden. De naleving van de specifieke wettelijke bepalingen die de bijzondere opsporingsmethoden en andere methoden regelen gaan steeds voor op de schriftelijke toestemming die de parketmagistraat kan geven (art. 28*bis*, §2 Sv.).

De politie krijgt kennis van een gepleegd misdrijf, ofwel door opsporingen die ze van ambtswege verrichten ofwel door klachten of aangiften.²⁴⁹ In het geval van drugsdelicten zullen ze meestal van de

²⁴⁹ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 81.

douane een bericht krijgen dat een lading verdovende middelen werd onderschept in de haven. Het aanstellen van de procureur des Konings gebeurt dan door de politiediensten.

Het is de procureur des Konings die het opsporingsonderzoek leidt, maar de politiediensten voeren het uit.²⁵⁰ De procureur gaat dan de algemene richtlijnen uitvaardigen die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van de opdrachten van de gerechtelijke politie (art. 26 Sv.). De procureur bepaalt zelf welke materies in zijn arrondissement prioritair worden opgespoord (art. 28ter, §1, lid 2 Sv.). De minister van Justitie legt na advies van het college van procureurs-generaal een bindend algemeen kader vast, waarbinnen de procureur des Konings moet blijven (art. 28ter, §1, lid 2 Sv.). De officieren en agenten van gerechtelijk politie die het opsporingswerk uitvoeren moeten de procureur des Konings informeren over hun gedane opsporingen (art. 28ter, §2 Sv.).

De algemene en bijzondere opsporingshandelingen die mogelijk zijn in het kader van een opsporingsonderzoek en de rol van de procureur des Konings hierin werden reeds omschreven in het vorige deel van deze masterproef en worden hier niet herhaald.

Het is tenslotte de rol van de procureur des Konings om de verdachte te dagvaarden voor de bevoegde rechtbank. De Procureur kan zelf van oordeel zijn dat er verzachtende omstandigheden aanwezig zijn in de zaak. Hij kan dan bij een misdaad rechtstreeks dagvaarden voor de correctionele rechtbank en bij een wanbedrijf kan hij de verdachte rechtstreeks voor de politierechtbank dagvaarden.²⁵¹ Gezien de procureur geen rechter is, in tegenstelling tot de onderzoeksrechter, zal deze beslissing de rechtbank niet binden en kan ze zich steeds onbevoegd verklaren.²⁵² Bij drugsdelicten worden vaak bijzondere opsporingsmethoden aangewend. Indien observatie en infiltratie werden gebruikt tijdens het opsporingsonderzoek dan moet de kamer van inbeschuldigingstelling steeds de regelmatigheid hiervan nagaan alvorens het Openbaar Ministerie kan overgaan tot rechtstreekse dagvaarding (art. 235ter, §1, lid 2 Sv.).

6.2 Het gerechtelijk onderzoek

Het gerechtelijk onderzoek is het geheel van handelingen die ertoe strekken de daders van misdrijven op te sporen, de bewijzen te verzamelen en de maatregelen te nemen die de rechtscolleges in staat moeten stellen met kennis van zaken uitspraak te doen (art. 55 Sv.). In dezelfde rechtsbepaling zien we dat het gerechtelijk onderzoek steeds wordt gevoerd onder leiding van de onderzoeksrechter. Wegens zijn onafhankelijke positie is hij goed geplaatst om de legaliteit van dwangmaatregelen te

²⁵⁰ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 83.

²⁵¹ Art. 2, lid 2 en art. 4, lid 2 Wet 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden, BS 5 oktober 1867.

²⁵² Art. 3, lid 2 en art. 5, lid 2 Wet 4 oktober 1867.

beoordelen.²⁵³ Hij blijft rechter en kan zodoende in andere zaken in die hoedanigheid zetelen, zij het nooit in een zaak waar hij ook onderzoeksrechter is (art. 79 Ger.w.). Om hem meer onafhankelijk te maken van het Openbaar Ministerie heeft de wet zijn hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie ontnomen, echter zonder dat zijn bevoegdheden werden ontnomen (art. 56, §1, lid 3 Sv.).²⁵⁴ Het gerechtelijk onderzoek is verplicht voor niet-gecorrectionaliseerde misdaden, politieke misdrijven en persmisdrijven.²⁵⁵ Het is facultatief voor wanbedrijven en gecorrectionaliseerde misdaden.²⁵⁶

In de meeste gevallen start een gerechtelijk onderzoek doordat het Openbaar Ministerie een zogenaamde groene vordering tot gerechtelijk onderzoek instelt (art. 47 Sv.). Deze vordering moet worden gedagtekend en ondertekend op straffe van nietigheid.²⁵⁷ Door het aanstellen van een onderzoeksrechter komt de strafzaak in een gerechtelijk stadium en kan het onderzoek zodoende enkel beëindigd worden door een rechterlijke beslissing.²⁵⁸ De adiëring van de onderzoeksrechter gebeurt *'in rem'*, wat betekent dat de onderzoeksrechter niet gebonden is door de inhoud van de vordering van de procureur des Konings.²⁵⁹ Indien nieuwe feiten aan het licht komen dan zou hij het onderzoek niet kunnen uitbreiden, maar moet hij de procureur vragen om aanvullende vorderingen te nemen (art. 29 Sv.). Toch aanvaardt het Hof van Cassatie dat de onderzoeksrechter in dit geval alle handelingen mag stellen die ook tijdens een opsporingsonderzoek zouden kunnen worden gesteld.²⁶⁰

Net zoals het opsporingsonderzoek, verloopt het gerechtelijk onderzoek vooral door de politiediensten die opdrachten ontvangen van de onderzoeksrechter.²⁶¹ De politiediensten gaan dan ook de onderzoeksrechter informeren over gedane handelingen (art. 56, §3, lid 2 Sv.). De onderzoeksrechter kan bepaalde politiediensten aanwijzen die in een bepaald onderzoek met opdrachten worden belast (art. 56, §3, lid 1 Sv.). Belangrijk is ook dat de onderzoeksrechter de persoon tegen wie ernstige aanwijzingen van schuld bestaan inverdenking gaat stellen (art. 61*bis*, lid 1 Sv.).

De onderzoekshandelingen die de onderzoeksrechter kan vorderen werden reeds besproken in het vorige deel en zullen hier niet worden herhaald.

²⁵³ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 113.

²⁵⁴ Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, BS 2 april 1998 en F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 113.

²⁵⁵ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 115.

²⁵⁶ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 115.

²⁵⁷ Cass. 9 april 1996, AC 1996, nr. 112.

²⁵⁸ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 119.

²⁵⁹ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 119.

²⁶⁰ Cass. 4 februari 1997, P.96.1027.N en artikel 56, §1, lid 3 Sv. De onderzoeksrechter mag immers alle handelingen verrichten die behoren tot de gerechtelijke politie en het opsporingsonderzoek.

²⁶¹ F. DERUYCK, *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 121.

Het gerechtelijk onderzoek staat onder het toezicht van de Kamer van Inbeschuldigingstelling (art. 136 en 136*bis* Sv.). De Kamer van Inbeschuldigingstelling kan zelf personen in verdenking stellen, bevelen geven aan de onderzoeksrechter of de zaak evoceren (art. 235 Sv.).

7. Toetsing aan de praktijk

In dit laatste deel wordt nog stilgestaan bij een aantal zaken die werden getoetst aan de praktijk. Op basis van een langdurig gesprek met Norbertus Somers²⁶² en Maarten Sobrie²⁶³ kon in enkele theoretische punten toetsen aan hun praktijkervaring.

Binnen de internationale drugsmokkel zien we nog steeds vele situaties van heterdaad, wat bijzondere bevoegdheden met zich meebrengt (zie *supra*). Vele bedrijven in de haven van Antwerpen gaan zelf private veiligheidsagenten inzetten, vooral 's nachts, om op de kaaien een oogje in het zeil te houden. De haven van Antwerpen is immers een open haven, wat maakt dat ongewenste personen relatief eenvoudig tot aan de kaaien kunnen geraken. Daar kunnen ze dan de gewenste container of goederen oppikken of verboden middelen uit de containers halen. Ook de zeevaartpolitie doet 's nachts patrouilles en kijkt uit naar verdachte voertuigen of personen. Indien een veiligheidsagent van een havenbedrijf zulke verdachte personen of voertuigen opmerkt, zal hij in eerste instantie de politiediensten waarschuwen. Private veiligheidsagenten hebben immers geen politiebevoegdheden. Daarenboven moet je in het drugsmilieu steeds voorzichtig zijn. Eens de identiteit van de veiligheidsagenten gekend zou zijn in het drugsmilieu riskeren ze een vergelding. Dit milieu is en blijft uiterst gevaarlijk.

Als er naar de bijzondere opsporingsmethoden wordt gekeken dan valt op dat de infiltratie in het drugsmilieu bijna nooit voorkomt. Zoals reeds aangegeven in deel 5.2.2 van deze masterproef werken de drugsbendes met bloedbanden en is het niet eenvoudig hierin te infiltreren. De bloedbanden en de achterdochtige sfeer in dit milieu maken het zeer moeilijk om erin tussen te komen. In de praktijk wordt dan eerder gewerkt met informantwerking. Sterker nog is vast te stellen dat in vele gevallen het een informant is die het dossier op gang brengt. De concurrentie tussen verschillende drugsbendes is zo groot dat ze maar al te graag elkaar verklikken. Informanten die hun eigen drugsbende gaan verklikken komen dan weer niet voor. Omdat de vergelding zo groot is, blijft iedereen trouw aan zijn eigen drugsbende. Eens de informant bepaalde feiten aan het licht heeft gebracht, volgt meestal een telefoontap. Door het feit dat deze actoren vaak in codetaal spreken dient men erna nog observaties uit te voeren. Een observatie gebeurt vaak door vijf verschillende teams en is zodoende vaak een grote operatie voor de politiediensten. Eens er voldoende informatie is verzameld, zal het parket oordelen of dit voldoende is om een vervolging in te stellen. Ofwel gaat men de zaak laten vallen bij gebrek aan bewijs, ofwel volgt een rechtszaak.

²⁶² Administratie der Douane en Accijnzen, hoofd drugsteam.

²⁶³ Substituut procureur des Konings bij het Openbaar Ministerie van Antwerpen, drugssectie.

Eerder werd het verschil uitgelegd tussen een opsporingsonderzoek en een gerechtelijk onderzoek. Bij de internationale drugsmokkel gaat het onderzoek van de procureur des Konings, een opsporingsonderzoek, meestal over in een gerechtelijk onderzoek. De ganse zaak wordt dan aan de procureur des Konings onttrokken en de onderzoeksrechter zet het onderzoek verder. De procureur des Konings heeft geen verdere impact meer op het onderzoek en kan het niet meer sturen in de richting die hij voor ogen had. De grote meerderheid van smokkelzaken worden aldus gevoerd onder de leiding van een onderzoeksrechter.

Als er naar de praktijk wordt gekeken dan zijn er altijd zaken die beter kunnen. Met betrekking tot drugsmokkel zou het al een stap vooruit zijn indien de haven van Antwerpen in één gerechtelijk arrondissement was gelegen. Momenteel behoort de rechteroever van de haven tot het arrondissement Antwerpen en de linkeroever tot het arrondissement Oost-Vlaanderen. Feiten die zich afspelen op linkeroever moeten dan door andere gerechtelijke diensten worden afgehandeld dan feiten gepleegd op de rechteroever. Een eenduidige aanpak voor de haven zou tot meer efficiëntie kunnen leiden. Het is ook nog maar sinds kort dat er één federale politie bevoegd is voor de ganse haven.

Daarnaast is de haven van Antwerpen een open haven, dit maakt het voor drugsmokkelaars eenvoudig de haven te betreden. Vermits Rotterdam een gesloten haven is, is drugsmokkel hier veel moeilijker. Het simpelweg afsluiten van de haven voor onbevoegden kan zodoende al een deel van het probleem aanpakken. De scheepvaartpolitie en private veiligheidsdiensten betrappen 's nachts nog regelmatig ongewenste personen of voertuigen in de haven.

Wat opvalt tijdens het onderzoek is dat nog het steeds de fruitladingen zijn die het meeste worden gebruikt om drugs te smokkelen. De fruithandel is en blijft een grote risicogroep. In de haven van Antwerpen zijn de fruitkaaien verspreid over de haven. Indien de fruitkaaien al samen kunnen worden gebracht, dan zal de controle van deze 'fruitzone' beter kunnen worden gewaarborgd. Dan kan men deze zone strenger beveiligen en zo het risico beter aanpakken.

Uit verschillende gesprekken kwam ook naar voor dat de douane zeker en vast onderbemand is. Daarnaast is er het gekende probleem van de scanners in de haven van Antwerpen. Een nieuwe scanner werd aangekocht, terwijl er niet eens geld was om de onderhoudskosten van de eerste te betalen. Indien een container dan als risicovol wordt aangeduid, duurt het ongeveer vier uur eer hij door de scanner kan. Deze container of lading wordt tijdens deze vier uur onbewaakt achtergelaten. Het behoeft geen verdere uitleg dat op vier uur tijd veel kan gebeuren met een onbewaakte container. De containers of verdachte goederen kunnen aldus beter in een bewaakte zone worden geplaatst tot ze gescand kunnen worden.

Maar ook naar het buitenland moet worden gekeken. Zo is veel drugs afkomstig van Zuid-Amerikaanse landen. Indien men daar drugs kan blijven produceren en verschepen zal ze uiteindelijk toch in Europa aankomen, al dan niet via de haven van Antwerpen. Het is noodzakelijk dat ook naar de bron van het probleem wordt gekeken. Daarnaast moeten we ook vooral Nederland in het oog houden. Het blijft realiteit dat in de grote meerderheid van de gevallen de haven van Antwerpen slechts een logistieke schijf is in de keten van Nederlandse drugorganisaties. Voor de Belgische overheid is het moeilijk om deze actoren aan te pakken. Een goede samenwerking met omliggende landen is hiervoor vereist. We zien vandaag al meer en meer samenwerking met omliggende landen en het ontstaan van internationale databanken.

Echter kunnen we ook leren van de buurlanden. Zo kent men in Nederland 'thematische teams'. Dit zijn diensten die zich afhankelijk van de nood kunnen concentreren op verschillende zaken. Nu is bijvoorbeeld een groot team de omstandigheden aan het onderzoeken van het vliegtuig dat in Oekraïne uit de lucht werd neergeschoten. Eens deze opdracht klaar is kunnen ze bijvoorbeeld worden ingezet op drugsmokkel.

Uit verschillende bronnen bleek vervolgens dat de bestraffing voor drugsmokkel te laag is. De loopjongen die de drugs uit de containers moet halen riskeert een gevangenisstraf van vier jaar. De leidinggevende figuren van een smokkelorganisatie riskeren tien tot twaalf jaar gevangenisstraf. Enkel in de situatie van herhaling worden de straffen verdubbeld. Straffen hebben niet enkel een punitief karakter, maar ook een afschrikkingskarakter zodat men misdrijven kan trachten te voorkomen. Het blijft maar de vraag of deze gevangenisstraffen hoog genoeg zijn om echt af te schrikken.

Daarenboven moeten de gerechtelijke autoriteiten ook kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen. Zoals reeds aangegeven in het begin van dit onderzoek zijn smokkelorganisaties vindingrijk in hun technieken en middelen. Onder titel 1.1 werd ook al vermeld dat de verschillende drugssubstanties worden opgelijst in een KB. De wetgever koos ervoor om stoffen op te sommen eerder dan namen van drugs, zo kon men niet een bestraffing ontlopen door de naam van de drug simpelweg te veranderen. Ook de vindingrijkheid van de magistraten rond de nieuwe stof Apan werd daar reeds toegelicht.

Samenwerking blijkt ook een van de meest cruciale elementen te zijn in de strijd tegen drugsmokkel. Verschillende overheden moeten samenwerken en internationale databanken oprichten en gebruiken om een beter beeld te krijgen van de internationale smokkel om zo doeltreffender te kunnen optreden. We zien dat dit de laatste jaren al enorm geëvolueerd is en al veel databanken zijn ontstaan. Ook hebben de douaneautoriteiten directe lijnen met verschillende collega's in het buitenland. Het is een probleem dat de ganse wereld aanbelangt en dus is samen optreden van cruciaal belang. Zo kunnen verschillende diensten leren van elkaar om een optimaal resultaat te bekomen. Bij wederzijdse hulp

staat België bijvoorbeeld niet gekend als een grote financiële steun, maar wel voor onze expertise en trainingen die we kunnen delen.

Tot slot moet ook nog verder worden gekeken dan de drugsmokkel zelf. Eens de drugs in ons land is terechtgekomen heeft dit verregaande gevolgen op verschillende niveaus. Hoe makkelijker drugs beschikbaar is, des te meer mensen drugs gaan gebruiken. Dit brengt met zich mee dat de volksgezondheid in het gevaar komt. Overmatig gebruik van drugs leidt ertoe dat verslaafden in de ziekenhuizen en afkickcentra terechtkomen wat een kost is voor onze maatschappij. Daarnaast veroorzaken druggebruikers meer overlast, ze plegen meer diefstallen, veroorzaken lawaai en plegen in het algemeen meer misdrijven. Het negatief effect dat een drugsgebruiker heeft op de maatschappij kan niet worden onderschat. Daarenboven kan het opsporen van drugsmokkel ook gunstig zijn voor de staat in die zin dat ze geld opbrengt. Bij drugsmokkel worden de drugs verbeurdverklaard, maar ook de vermogensvoordelen. Verbeurdverklarde goederen worden dan eigendom van de staat.²⁶⁴ Gezien het bij drugsmokkel vaak gaat om zeer grote sommen geld, kan de staat op deze manier profiteren van het opsporen ervan. Recent werd nog een zaak afgehandeld waarbij 3 miljoen euro werd verbeurdverklaard. Deze 'inkomsten' voor de staat worden vaak over het hoofd gezien, zeker in tijden van besparingen. Nochtans weegt het loon van een douaneambtenaar niet op tegen zulke bedragen.

²⁶⁴ K. LEROY, *De bijzondere verbeurdverklaring: een stand van zaken*, onuitg. masterscriptie Rechten Universiteit Gent, 2012-12, 39.

Conclusie

Op het einde van het onderzoek is het van belang om een antwoord te formuleren op mijn onderzoeksvraag, zijnde: Welke bevoegdheden en middelen hebben de diensten die werken binnen de haven van Antwerpen om drugssmokkel te bestrijden. En als bijvraag zoek ik een antwoord op de vraag of er dan verbeteringen mogelijk zijn.

In eerste instantie werd er stilgestaan bij de definitie van drugs. Drugs zijn slaapmiddelen, verdovende middelen en andere psychotrope stoffen die afhankelijkheid kunnen teweegbrengen. Maar dit volstaat niet volgens de wetgever, daarom spreekt hij ook van planten waaruit deze stoffen kunnen worden getrokken en precursoren. De wetgever voorziet een reeks van misdrijven en we zagen dat het invoeren van drugs zodoende ook één van die misdrijven is. De verschillende stoffen waarmee drugs kunnen worden gemaakt worden opgesomd in een KB en tracht zoveel als mogelijk in te spelen op vernieuwingen. We zagen dat dit systeem nog steeds niet waterdicht is, maar dat de magistraten in Antwerpen op een moderne en innovatieve wijze hiermee omgaan. Zulke evolutie in het bewustzijn en handelen van magistraten is alleen maar toe te juichen.

Vervolgens werd duidelijk dat drugssmokkel een wereldwijd fenomeen is, dat ook al duizenden jaren bestaat. Zolang er vraag en aanbod is en personen hier veel geld mee kunnen verdienen, blijft het een aantrekkelijke sector voor criminelen. Het blijft een pijnlijke realiteit dat drugsbendes steeds innoveren en beter georganiseerd zijn waardoor de autoriteiten vaak achter de feiten blijven aanlopen. Dweilen met de kraan open is nog steeds de realiteit.

De Administratie der Douane en Accijnzen is de eerste overheidsinstantie waarbij werd stilgestaan. Zij komen vaak als eerste in contact met de drugs, gezien hun taak erin bestaat de drugs die de haven binnen komt te onderscheppen. De wetgever geeft de douane ruime bevoegdheden om te kunnen optreden tegen zulke smokkel. De overheid daarentegen geeft minder middelen vrij, waardoor ze drugssmokkel moeten bestrijden met een handvol personen. Een efficiënte en doeltreffende aanpak kan niet worden gerealiseerd indien ze niet de nodige middelen en personen tot hun beschikking hebben. Het aantal douaneambtenaren bevoegd voor deze materie verdubbelen, zou zelfs nog niet voldoende zijn. Ondanks dit tekort valt het op dat de douane de laatste jaren goed werk levert. Daarnaast is wel een positieve evolutie op te merken op het gebied van samenwerking tussen verschillende landen. De Europese Unie streeft hier hard naar en lijkt daarin te slagen. Samenwerken en delen van informatie en expertise blijft een sleutel tot succes en kan alleen maar meer worden aangemoedigd.

De federale gerechtelijke politie is ook een onmisbare schakel in de strijd tegen drugssmokkel. zij verrichten verschillende onderzoeken voor de douane en het Openbaar Ministerie. De algemene en

bijzondere opsporingsmethoden staan hen toe om verregaande handelingen te stellen om de grote vissen te vangen. Vooral de informantenwerking wordt gehanteerd in de praktijk, vaak gevolgd door een telefoontap en observatie. Het brein achter de smokkeloperatie komt immers nooit rechtstreeks in beeld, maar de gerechtelijke politie slaagt er zo toch in om niet enkel de loopjongens te vatten. De ruime bevoegdheden die de wetgever voorziet zijn broodnodig om deze materie aan te pakken. Positief is dan ook dat ze onder de leiding staan van de procureur des Konings of de onderzoeksrechter, die dan steeds kan oordelen over de wettigheid en de noodzakelijkheid van de handelingen.

Het Openbaar Ministerie en in het verlengde hiermee, de onderzoeksrechter, is dan de laatste overheidsinstantie die werd toegelicht. In het kader van een internationale drugssmokkel kunnen we besluiten dat het Openbaar Ministerie bijna altijd de zaak moet doorschuiven naar de onderzoeksrechter. De onderzoeksrechter zal dan de ganse zaak overnemen, zodoende kan het Openbaar Ministerie geen invloed meer uitoefenen op het verloop van het onderzoek. Het Openbaar Ministerie heeft een drugssectie die, zoals de naam al doet vermoeden, zich uitsluitend bezig houdt met drugsdelicten. Binnen de onderzoeksgerechten bestaat zulke opdeling niet, wat ervoor zorgt dat niet elke onderzoeksrechter even vertrouwd is met deze materie.

Tot slot is het van belang om niet blind te staren op de theorie, maar ook de praktijk onder de loep te nemen. Dit werd gedaan in deel zeven van deze masterproef. Hieruit leren we ook enkele belangrijke zaken. Zo kwam naar voren dat havenbedrijven vaak private veiligheidsagenten moeten inzetten omdat Antwerpen nog steeds een open haven is. Een gesloten haven zou al veel helpen in de strijd tegen drugssmokkel. De haven indelen in één gerechtelijk arrondissement is ook een zaak die efficiëntie en duidelijkheid met zich mee zal brengen. Daarnaast werd aangehaald dat fruitladingen nog steeds de grootste risicogroep is. Alle fruitbedrijven samenbrengen in één zone en deze extra beveiligen zou smokkelaars ook kunnen ontmoedigen om drugs te smokkelen. Het land van oorsprong waar de drugs worden geteeld kan natuurlijk ook meehelpen in de strijd, alsook onze buurlanden. Het blijft een feit dat de haven van Antwerpen voornamelijk een logistieke draaischijf is voor drugssmokkel, eerder dan de eindbestemming.

De bestraffing kan ook zwaarder worden gemaakt om meer af te schrikken. Vervolgens heeft het feit dat drugs hier eenvoudig te verkrijgen zijn gevolgen voor onze gehele maatschappij. De sociale zekerheidskosten zullen stijgen doordat verslaafden in ziekenhuizen of afkickcentra belanden. Ook de overlast in de steden zal toenemen door de aanwezigheid van druggebruikers. Het kost de maatschappij met andere woorden veel geld en overlast. Tot slot leren we hier ook uit dat de overheid via de verbeurdverklaringen hier ook grote sommen geld aan kan verdienen en dit voor hen misschien een prikkel kan zijn om meer in te zetten op deze strijd.

Bepaalde van bovenstaande zaken kunnen worden verwezenlijkt op korte termijn, andere eerder op lange termijn. Sommige zaken zijn ook financieel eenvoudiger te verwezenlijken dan andere zaken. Maar het blijft belangrijk om zulke investeringen te doen gezien de grote impact op de maatschappij. De regering speelt hier een belangrijke rol, ze kunnen hiervoor samenzitten met andere overheidsinstantie en actoren binnen de haven. Zeker in tijden van besparingen is het belangrijk in te zien dat men niet enkel moet kijken naar de kost van bijvoorbeeld extra personeel bij de douane, maar ook naar de opbrengsten die kunnen worden gecreëerd voor de schatkist en de maatschappij in zijn geheel.

Tot op de dag van vandaag blijft de drugssmokkel een grote uitdaging voor de haven van Antwerpen. Maar met genoeg middelen, personeel en de juiste technieken kan de smokkel een halt worden toegeroepen, zij het waarschijnlijk nooit voor honderd procent.

Bibliografie

Rechtsleer:

ANTAR, I., *De economische studie en welvaartimplicaties van drugssmokkel*, onuitg. masterscriptie TEW Universiteit Antwerpen, 2007-08, 123 p.

BAERT, A. en GHEYSENS, L., *Douane en accijnzen*, Mechelen, Kluwer, 2013, 277 p.

CELIS, K. en VERBEKEN, J., *Douane en accijnzen toegepast*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 301 p.

DECLERQ, R., *De cassatieprocedure in strafzaken*, Leuven, Wouters, 1988.

DE NAUW, A., *Drugs*, Mechelen, Kluwer, 2009, 190 p.

DERUYCK, F., *Cursus strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2013, 327 p.

DERUYCK, F., *Inleiding tot het straf- en strafprocesrecht*, onuitg. studentencursus rechten V.U.B., 2012, 113 p.

DE RUYVER, B. en SURMONT, T. (ed.), *Grensoverschrijdend drugstoerisme: Nieuwe uitdagingen voor de Euregio's*, Antwerpen, Maklu, 2007, 129 p.

DE WOLF, D., *Syllabus bijzondere strafwetten*, Brussel, VUB Dienst Uitgaven, 2013, 266 p.

DORN, N., *Regulating European drug problems : Administrative measures and civil law in the control of drug trafficking, nuisance and use*, Den Haag, Kluwer, 1999, 302 p.

HUYBRECHTS, L., "De strafrechtelijke verantwoordelijkheid voor douanemisdrijven onder meer deze van de douane-expediteur" in VAN HOOYDONK, E., (ed.), *Expediteurs en scheepsagenten. Het gewijzigd juridisch landschap*, Antwerpen, Maklu, 2003, 238 p.

LEE, D.G., *Global drug enforcement: Practical investigative techniques*, Florida, CRC Press, 2003, 440 p.

LEROY, K., *De bijzondere verbeurdverklaring: een stand van zaken*, onuitg. masterscriptie Rechten Universiteit Gent, 2012-12, 81 p.

SONCK, S., *Cassatieberoep in strafzaken*, Gent, Mys & Breesch, 1999, 1353 p.

UNITED NATIONS, *World drug report*, Oxford, Oxford University Press, 1997, 472 p.

Tijdschriften:

DE BACKER, J., "De vaststelling van de overtredingen inzake douane" in W. MAECKELBERGH (ed.), *Fiscaal Praktijkboek 1995-96*, Antwerpen, Kluwer, 1995, 181-187.

DE NAUW, A., "Overzicht van douanestrafprocesrecht", *RW* 2004-05, 922.

GHEYSENS, L., "Douanestrafrecht en het proces-verbaal van vaststellingen", *AFT* 1985, 159-162.

GHEYSENS, L., "De behandeling van geschillen op het gebied van douane en accijnzen" in *Actuele problemen van het fiscaal recht*, Deurne, Kluwer, 1989, 220-221.

GHEYSENS, L., "Enkele bijzondere aspecten van het inzake douane en accijnzen, strafrecht en procedurerecht", *AFT* 1987, 58.

GHEYSENS, L., "Zijn douane- en accijnsstraffen buitensporig?", *TFR* 1988, 178-200.

HUYBRECHTS, L., "Het gerechtelijk afluisteren in het Belgische recht na de nieuwe afluisterwet", *Panopticon*, 1995, 41-57.

VANDER LAENEN, F., "De vernietiging van art. 16 van de Wet van 3 mei 2003 tot wijziging van de Drugswet van 24 februari 1921: kroniek van een aangekondigde vernietiging" (noot onder Arbitragehof 20 oktober 2005), *T.Strafr.* 2005, 32.

VAN DOOREN, E., "Dading in douanegeschillen" (noot onder Cass. 22 september 2011), *RW* 2012-13, 427-430.

VANDROMME, S., "De vermindering van de penale geldboete inzake douane en accijnzen bij het voorhanden zijn van verzachtende omstandigheden" (noot onder GwH 14 september 2006), *RW* 2006-07, afl. 36, 1482.

Online bronnen:

Europese Commissie, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/drug-control/index_en.htm (consultatie 5 april 2015).

Europa Nu, http://www.europa-nu.nl/id/vh1alz099lwi/schengen_en_visabeleid (consultatie 5 april 2015).

Europa Nu, http://www.europa-nu.nl/id/vh7dowjo3mzi/akkoord_van_schengen_schengen (consultatie 5 april 2015).

Europese Commissie, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1418815184800&uri=CELEX:52012XG1229\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1418815184800&uri=CELEX:52012XG1229(01)) (consultatie 6 april 2015).

Rechtspraak:

HvJ 9 maart 2006, Van Esbroeck t. België, C-436/04, *T. Strafr.* 2007, 22, noot P. Hoet.

HvJ 28 september 2006, Van Straaten t. Nederland en Italië, C-150/05, *T. Strafr.* 2007, 256, noot P. Hoet.

Arbitragehof 14 februari 2001, nr. 16/2001, *BS* 18 april 2001.

Arbitragehof 14 februari 2001, nr. 16/2001, *BS* 18 april 2001, 12652.

Arbitragehof 15 oktober 2002, *BS* 4 februari 2003, 4681.

Arbitragehof 20 oktober 2004, nr. 158/2004.

GwH 19 juli 2007, nr. 105/2007.

GwH 27 januari 2011, nr. 10/2011, *BS* 18 maart 2011, *AFT* 2012, afl. 2, 27.

Cass. 15 juni 1920, *Pas.* 1921, I, 9.

Cass. 19 februari 1923, *Pas.* 1923, I, 195.

Cass. 25 juni 1934, *Pas.* 1934, I, 337.

Cass. 25 september 1961, *Pas.* 1962, I, 101.

Cass. 22 december 1981, *Fiskofoon* 36 (maart 1983), 69.

Cass. 12 mei 1982, *RW* 1983-84, 112.

Cass. 4 mei 1983, *FJF* nr. 83/195.

Cass. 7 september 1983, *Fiscale Nieuwsbrief CED Samsom*, 1984, nr. 63/3.

Cass. 25 oktober 1983, *AC* 1983-84, nr. 109.

Cass. 23 april 1993, *Pas.* 1993, I, 389.

Cass. 28 mei 1993, *Pas.* 1993, I, 519.

Cass. 9 april 1996, *AC* 1996, nr. 112.

Cass. 4 februari 1997, P.96.1027.N.

Cass. 8 september 2000, *TFR* 2001, 1090, noot K. CRASSAERTS.

Cass. 17 oktober 2001, *Arr.Cass.* 2001, afl. 8, 1700.

Cass. 29 april 2003, *Arr.Cass.* 2003, afl. 4, 1069.

Cass. 10 januari 2006, P.050812.N.

Luik 14 december 1981, *FJF* nr. 82/148.

Antwerpen 14 november 1984, *RW* 1984-85, 1659.

Antwerpen 30 mei 1986, *RW* 1986-87, 61.

Anwerpen 13 februari 2002, *Fisc.Act.* 2002, afl. 40, 6.

Brussel 29 mei 2002, *NJW* 2002, afl. 8, 284, noot L. ARNOU.

Rb. Veurne 18 maart 1986, *FJF*, nr. 87/152.

Wetgeving:

Verordening (EEG) van 12 oktober 1992 tot vaststelling van het communautair douanewetboek, nr. 2913/92, *Pb.L.* 19 oktober 1992.

Verordening (EG) nr. 515/97 van de Raad van 13 maart 1997 betreffende de wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de lidstaten en de samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften, *Pb.L.* 82, 22 maart 1997, gewijzigd door Verordening (EG) nr. 766/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 9 juli 2008 tot wijziging van verordening (EG) nr. 515/97 van de Raad betreffende de wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de lidstaten en de samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften, *Pb.L.* 218 van 13 augustus 2008.

Overeenkomst van 18 december 1997 opgesteld op grond van artikel K.3 van het verdrag betreffende de Europese Unie inzake wederzijdse bijstand en samenwerking tussen de douaneadministraties, *BS* 4 november 2004.

Verordening (EG) 2913/92 van de Raad van 12 oktober 1992 tot vaststelling van het Communautair Douanewetboek, *PB. L.* 302 van 19 oktober 1992.

Verordening (EEG) nr. 2454/93 van de Commissie van 2 juli 1993 houdende vaststelling van enkele bepalingen ter uitvoering van Verordening (EEG) nr. 2913/92 van de Raad tot vaststelling van het communautair douanewetboek.

Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen opgemaakt te New York op 30 maart 1961.

Verdrag van Wenen inzake psychotrope stoffen opgemaakt te Wenen op 21 februari 1971.

Verdrag VN inzake sluikhandel van 20 december 1988.

Wet 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden, *BS* 5 oktober 1867.

Wet 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van gifstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en anticeptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, *BS* 6 maart 1921.

Wet 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 17 juli 1964.

Wet 9 juli 1975 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen of antiseptica, *BS* 26 september 1975.

Algemene Wet 18 juli 1977 inzake Douane en Accijnzen, *BS* 21 september 1977.

Wet 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, *BS* 26 juli 1991.

Wet 5 augustus 1992 betreffende het Politieambt, *BS* 22 december 1992.

Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998.

Wet 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden, *BS* 12 mei 2003.

Wet 4 april 2003 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, en van artikel 137 van het Wetboek van strafvordering, *BS* 2 juni 2003.

Wet van 22 april 2003 houdende de toekenning van de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie aan bepaalde ambtenaren van de administratie der douane en accijnzen, *BS* 8 mei 2003.

Wet 3 mei 2003 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, *BS* 2 juni 2003.

Wet 1 april 2006 betreffende de agenten van de politie, hun bevoegdheden en de voorwaarden waaronder hun opdrachten worden vervuld, *BS* 10 mei 2006.

Wet 21 december 2009 houdende fiscale en diverse bepalingen, *BS* 31 december 2009.

KB 31 december 1930 houdende de regeling van de slaapmiddelen en de verdovende middelen en betreffende risicobeperking en therapeutisch advies, *BS* 10 januari 1931.

KB 26 oktober 1993 houdende maatregelen om te voorkomen dat bepaalde stoffen worden misbruikt voor illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, *BS* 22 december 1993.

KB 29 augustus 1997 betreffende de fabricage van en de handel in voedingsmiddelen die uit planten of uit plantenbereidingen samengesteld zijn of deze bevatten, *BS* 21 november 1997.

KB 22 januari 1998 tot regeling van sommige psychotrope stoffen en desbetreffende risicobeperking en therapeutisch advies, *BS* 14 januari 1999.

KB 9 april 2003 betreffende de politionele onderzoekstechnieken, *BS* 12 mei 2003.

Interview:

Norbertus Somers, hoofd drugsteam bij de Administratie der Douane en Accijnzen.

Maarten Sobrie, Substituut procureur des Konings bij de drugssectie, Openbaar Ministerie Antwerpen.